

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Andra kammaren. Nr 38.

Lördagen den 26 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i gällande föreskrifter om anteckning i kyrkobok av dop, förrättat av lekman.

*Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmanadop*

I en inom Andra kammaren av herrar *Carlson* i Herrljunga och *Igel* avgiven motion, nr 39, hade föreslagits, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att nu gällande föreskrift angående anteckning av dop, som lekman även utan nödfall förrättat, »icke av svenska kyrkan döpt», vilket uttryck lämnat alldeles därhän, huruvida ett verkligt dop ägt rum — måtte utbytas mot en föreskrift för vederbörande pastor att, när bevis om sådant dop företeddes, ofördröjligen undersöka, huruvida det skett på ett sant kristligt sätt i överensstämmelse med Herrens instiftelse, samt att, om så skett, i kyrkans dopbok anteckna: »döpt av lekman», med angivande av dopförrättarens och vittnernas namn.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon åtgärd från Andra kammarens sida.

Mot utskottets motivering hade reservationer avgivits:

av herr *Berg* i Staby; och
av herr *Olsson* i Berg.

Sedan utskottets hemställan upplästs, begärdes ordet av:

Herr *Igel*, som yttrade: Herr vice talman, mina herrar! Jag har ju icke stor förhoppning om att kunna vinna något med

*Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmannadop*
(Forts.)

att begära ordet i denna fråga i afton, då Första kammaren redan avslagit frågan, och då utskottet står enhälligt i sitt avstyrkande utlåtande.

Allt vad man kunnat få är en mycket välvillig motivering, som ju vill hava mera än vad man har begärt. Det är ett ordspråk, som säger: »en kättare är man ingen sanning skyldig», och det går igen här. Förra året föreslogs här, att Riksdagen skulle bevilja frihet för frikyrkliga personer att få döpa och jordfästa. Då hade Riksdagen den uppfattningen, att det var för mycket begärt, och därför avslogs denna begäran. I år hava vi väckt en motion om en förändring i nu gällande kyrkobokföring rörande det så kallade lekmannadopet. Vi hava icke begärt något mera än att svensk lag skall ålägga den, som är skyldig att föra kyrkobok, att i densamma införa händelsen, som den är så, och ingenting annat.

Nu hade man ju kunnat komma därhän, att en sådan förordning blivit utfärdad. Det förekommer nu en fullkomlig vanbokföring på detta område. Förr i tiden hade man såsom lekman rätt att döpa sina barn och få infört i kyrkoboken anteckningen »döpt av lekman». Men prästerskapet här i landet och biskoparna tyckte, att det var för mycken frihet; de hava i många fall velat sträva bakåt, och det visade de sig kunna göra även i nämnda avseende, enär vi då hade en regering, som icke hade någonting emot reaktionära förslag på detta område. Och prästerna satte i gång en storm här i landet, som gick ut på, att svenska kyrkan skulle vara i den största fara, vari den på långliga tider varit. Och för att detta icke skulle få fortfara, borttog man den rätt, som lekmän i nämnda hänseende hade och förvandlade denna sak på ett sådant sätt, att det egentligen icke såges någonting, utan är något av det mest komiska man kan se i fråga om bokföring.

Den förordning, som är utfärdad uti nu ifrågavarande avseende, har även andra svårigheter med sig. Med avseende på bokföringen är det en ganska stor svårighet för dem, som vilja hava sina barn döpta av lekmän, att få någon ordning i detta hänseende, och därför hava vi begärt den enkla saken, att ett sådant dop skulle bokföras så, som det i verkligheten är.

Nu säger utskottet, att det är för litet begärt; om ni begärt mera, skulle vi varit beredda att giva det. Men därför att ni begärt så litet, pruta vi med eder. Ja, det är ju också ett sätt att slå ibjäl en sak, och man har i själva verket kommit därhän, att för denna gång omintetgöres, vad här föreslagits. Även om utskottet beslutat att tillstyrka motionen, så är jag medveten om, att frågan ändock på grund av Första kammarens motstånd fallit i Riksdagen. Men det hade väl ändå sett bättre ut, om denna kammare, vilken ju omdanats så väsentligt under de senare åren, visat samma förståelse i denna som i andra frågor. Herr Fabian

Månsson sade i dag på förmiddagen, att åkarpslagen sådan som den är i dag är ett minne av den tid, då högern i all sin bryskhet hade makten i detta land och i denna Riksdag. Ja, jag vill säga här i afton, att denna vanbokföring, som man påbjudit i fråga om införandet i kyrkoböckerna av lekmannadop, är ett minnesmärke från den tid, då vederbörande sutto inne med den makt, som de hade både i kyrkligt och politiskt avseende, och då de rådde över förhållandena både i Första kammaren och i denna kammare.

Det har emellertid hänt något sedan dess, nämligen att ett nytt representationsskick blivit infört i Sveriges Riksdag och i synnerhet i Andra kammaren, som är friare än det, som rådde på den tiden, då man åstadkom denna vidunderliga bokföring. Det har som sagt hänt något, och på grund av att vi nu hava en friare representation, så hade man kunnat vänta, att denna representation visat mera vidsynthet och en friare uppfattning, så att den kunnat förutgå en person, även om han är frikyrklig, den ynnesten att få den handling, som det här är fråga om, beskriven så, som den i verkligheten är. Men utskottet har icke velat vara med på detta, utan har i stället med en välvillig motivering yrkat avslag å motionen.

Jag får för min enskilda del säga, att jag har tämligen svårt att förstå denna utskottets välvilja mot oss motionärer, och även mot andra i denna kammare, vilka i denna fråga hava samma uppfattning som vi. Jag skulle mycket bättre hava kunnat förstå saken, om utskottets frisinna ledamöter tillstyrkt motionen och så låtit utskottets konservativa ledamöter reservera sig mot utskottets hemställan. De hava ju ändå icke kunnat gå med på utskottets förslag, utan hava till och med trots den välvilliga motiveringen för avslag ändock reserverat sig. Den ena av dem reserverar sig in blanko och den andra ganska utförligt, därför att han anser i dag, såsom fordom svenska kyrkans präster och biskopar ansågo, att kyrkan är i förskräcklig fara, och därför att han tror, att, om förslaget antages, hela kyrkan skall ramla omkull icke blott på västkusten, utan i hela landet. Något värre hade det icke kunnat bliva, även om det blivit ett tillstyrkande förslag från utskottet, utan utskottet hade även då fått en allvarlig reservation på halsen från denne reservant. Jag har, som sagt, icke kunnat förstå, vad det kan vara för idé med detta.

Jag skall, herr vice talman, icke göra något yrkande, då jag anser, att jag icke kan komma någon vart, om jag gör detta. Men jag har velat säga dessa ord för att icke denna motion skall få dö och begravas i tysthet.

Jag hoppas emellertid, att, om vi leva och allting går väl, vi möjligen kunna komma igen. Och då skulle det kunna hända, att när vi komma igen, så göra vi det möjligen på det sätt, som

*Angående
anteckning i
kyrkbok av
lekmannadop.
(Forts.)*

Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmannadop.

(Forts.)

utskottet föreslår; blott det då icke går på samma sätt som i en berättelse, som jag erinrar mig. Det var nämligen en man, som var elak mot sin hustru. När han kom hem och hon hade gått till vila, så trätte han på henne, därför att hon icke satt uppe och höll ljust i huset, tills han kom hem. Nästa gång han var ute, satt hon uppe, när han kom hem, och hade ljuset tänd, och då slog han henne, emedan hon satt uppe och brände ljus i onödan, när han var ute. Huru hon än gjorde, så var han av en annan uppfattning. Den erfarenheten har jag tills dato haft på detta område. Men jag undrar, huruvida vi icke skulle, om vi till ett annat år lade om vår motion, råka ut för samma olyckliga erfarenhet.

Vidare anförde:

Herr Hallén: Herr vice talman, mina herrar! Frågan om lekmannadopet och sättet för dess anteckning äger enligt min mening föga aktualitet. Man torde nämligen kunna säga, utan att det kan jävas, att detta slag av dop är statt i utdöende inom ganska stora delar av vårt land — detta är åtminstone min personliga uppfattning. Nu fråga motionärerna, om icke ett dop, företaget på det sätt, som de säga, inom frireligiöst samfund skall kunna få anses såsom ett kristligt dop.

Jag vill då redan på förhand säga ifrån, att jag för min del ställer mig alldeles på deras ståndpunkt. Det är klart, att detta kan vara ett kristligt dop såväl som det, vilket förrättas inom statskyrkan, om man nämligen är ense om, att det icke är så mycket den påstådda magiska verken av dopet, som det här gäller, utan mera dopet såsom en rent religiös uppbyggelseakt för de vuxna medlemmar, som på något sätt deltaga i detsamma. Om man då icke hyllar den satsen, att dopet bör förrättas av en »rite vocatus», (någon i laga kyrklig ordning utnämnd) att den omständigheten på något sätt inverkar på dopets religiösa betydelse — hyllar man icke den satsen, så är det klart, att man måste medgiva, att en lekman, det må vara vilken som helst, som äger en ärlig religiös övertygelse, bör vara lika kompetent som någon annan att förrätta en sådan religiös akt som ett dop. Den uppfattningen äro vi väl alla ense om. Emellertid anse motionärerna, att den anteckning, som nu i kyrkoböckerna införes om lekmannadop, är missvisande. När det nämligen står om en person: »icke av svenska kyrkan döpt», så menar man, att det kan på något sätt verka missvisande, och att det kan tydas så, att personen i fråga är odöpt, och då borde det åtminstone stå i kyrkoböckerna att han är «döpt av lekman.»

Därvidlag vill jag emellertid först invända, och jag tror, att utskottet också säger det i sin motivering, att det ju är sörjt för, att även i de kyrkliga anteckningsböckerna den dopakt, som till äventyrs är företagen av lekman, blir omnämnd. Pastor i för-

*Angående
anteckning i
kyrkbok av
lekmannadop.*

(Forts.)

samlingen skall nämligen i födelse- och dopboken göra anteckning om att ett sådant lekmannadop ägt rum, och ur nämnda bok har man rätt att få ett utdrag. Man behöver således icke gå miste om att få attesterat från kyrkligt håll, att ett lekmannadop ägt rum, det vill säga att personen i fråga icke är odöpt. Dessutom kan ju också den doplängd, som man väl får antaga, att vederbörande friförsamlings föreståndare för, intyga, att en kristlig dophandling är företagen med vederbörande person.

Men, säga motionärerna, det vi vilja kräva, är en anteckning i kyrkans böcker om denna sak på sådant sätt, att det liksom sades ifrån, att dopet ändå hade skett inom kyrkan. Ja, vad kan man hava för intresse av detta? Det skulle enligt min mening möjligen finnas två skäl härför. Det skulle kunna vara ett så att säga personligt religiöst skäl, att man vore fästad med så pass starka band vid kyrkan, att man ändå ville hava attesterat, att det vore inom kyrkan, som detta dop ägt rum. Det är väl emellertid icke detta skäl, som så värst mycket spelat in här, och om så vore, måste man säga, att det vore bra egendomligt, att, då man icke vill låta en viss religiös akt förrättas av kyrkans tjänare, man ändå skulle vara så angelägen om att just detta religiösa samfund skulle offentligen attestera dophandling. Det vore nästan detsamma, som om man krävde borgerlig begravning, på grund av att man ogillar den kyrkliga begravningsakten, men ändå fordrade, att kyrkan skulle attestera en sådan borgerlig akt. Jag tror emellertid, som sagt, att detta skäl icke har spelat in så värst mycket.

Ett annat skäl skulle möjligen kunna vara, att man genom anteckning i kyrkboken och sedermera även i flyttningsbetygen finge attesterat, att man vore lekmannadöpt, och att detta möjligen skulle kunna få någon kyrkorättslig betydelse. Men detta förneka motionärerna sjäva. Det hava de icke avsett med motionen.

Härmed är jag inne på en fråga, som verkligen är värd ett visst beaktande. Herrarna veta nämligen, att vi torde hava utsikt att inom en kanske ganska snar framtid få medverka till en stor reform för vårt folkundervisningsväsende, därvid det kräves, att det gamla villkoret, att man skall vara av svenska kyrkan döpt för att vinna inträde i folkskoleseminarierna skall bli borttaget. När så sker, då måste vi också se, vad som faktiskt inträffar i denna fråga. Jo, då försvinner den sista resten av dopet såsom en statshandling, d. v. s. den sista resten av något slags officiös och officiell karaktär över dophandlingen försvinner alldeles, när, som man väl får taga för givet, Riksdagens kamrar ena sig om, att det icke längre kräves dop såsom villkor för inträde i seminarierna.

Men om detta blir lag, vilket man väl, som sagt, får taga för givet, har icke heller staten längre anledning att förfråga

*Angående
anteckning i
kyrkokob av
lekmannadop.
(Forts.)*

sig hos kyrkan, om den eller den personen är döpt, och ännu mindre att fråga, på vad sätt detta dop har försiggått, om det skett efter traditionella kyrkliga former eller på annat sätt. Det blir alltså en fråga, med vilken staten icke tager någon som helst befattning ifrån den tiden. Då först nå vi också det, som alla vänner av en sund utveckling av religiös kultur måste eftersträva, nämligen att de religiösa kulthandlingarna befrias från allt tvång, som nu kan vidlåda dem. Men då blir också, såvitt jag kan förstå, det under andra förhållanden berättigade krav, som ligger till grund för denna frireligiösa motion, absolut meningslöst. Det är icke längre befogat.

Det är med hänsyn till denna omständighet och endast till densamma, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Jag hade icke tänkt, att det skulle bliva någon debatt i denna fråga, men då en av motionärerna uttryckt sin missbelåtenhet med det resultat, som utskottet kommit till, skall jag be att få säga, hur saken legat inom utskottet. Motionären, herr Igel, yttrade här, att han hade hoppats, att vänstern skulle tillstyrka motionen, och så kunde högern få reservera sig. Andra kammaren skulle så hafva fattat sitt beslut i enlighet med motionen. Det är mycket lätt att räkna ut, att det kunde hava gått på detta sätt, och hade det gått så, att vänstern kunnat ena sig om att tillstyrka motionen, hade frågan nog också blivit lagd på detta sätt.

Nu stod man emellertid inom utskottet i tre grupper. Högern yrkade avslag på motionen, vi liberaler inom utskottet ansågo, att man borde tillstyrka densamma, och socialdemokraterna ansågo, att motionärerna hade begärt för litet, och ville därför avstyrka motionen. Då hade vi i voteringen kommit i minoritet och måst reservera oss. Frågan ställde sig då på detta sätt: vilket är lämpligast att antingen gå som reservanter eller med en kraftig motivering avstyrka motionen? Då man så visste, att i Första kammaren detta förelag redan fallit, och att det icke kunde bliva något resultat vid denna riksdag, resonerade man på det sättet, att det vore bättre att med en kraftig motivering avstyrka motionen än reservera sig.

Nu är det väl i allmänhet så i vårt lagstiftningsarbete att man vill vinna någonting reellt. Med ett bifall till det yrkande, som motionärerna kommit fram med, hade man i realiteten ingenting vunnit. Dessa anteckningar, »döpt av lekman» och »icke av svenska kyrkan döpt», hava precis samma kyrkorättsliga betydelse. Alltså hade frågan nästa år kommit igen. Man skulle då kommit att säga: »Nu äro vi icke belättna med uttrycket »döpt av lekman», utan vi vilja hava ordet »döpt», och detta med samma rättsliga betydelse, som då präst har förrättat dopet.» Det blev

då klart för oss, att det var mycket bättre, att vänstern enade sig om en kraftig motivering till yrkande om avslag på motionen, då frågan i alla händelser fallit för denna riksdag.

*Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmanndop.
(Forts.)*

Nu har emellertid något annat tillkommit genom en kungl. proposition, som avlämnats, sedan utskottet fattade sitt beslut, och detta stärker ytterligare utskottets ståndpunkt. Ecklesiastikministern har framlagt ett förslag, som går ut på att fordringarna för inträde vid folkskoleseminarierna skola mildras så, att det gamla kravet, att vederbörande skall vara konfirmerad och inom statskyrkan hava begått nattvarden, bortfaller och i stället stadgas, att den, som tillhör svenska kyrkan, har rätt att söka inträde på seminarierna. Det är denna borgerliga rättighet, som för de frikyrkliga i landet under många år stått såsom ett önskemål och ett krav. Detta önskemål få nu de frikyrkliga i landet realiserat genom det förslag, som ecklesiastikministern framlagt. Nu står vårt hopp till detta förslag. Om Riksdagens båda kamrar kunna enas om att antaga det, bortfalla dessa stridigheter om anteckning av dop på det ena eller andra sättet i kyrkoböckerna. Då bortfaller behovet av utredning om fria församlingsbildningar här i landet, såsom kyrkoherden Stadener tänkt sig ordna saken. Men om icke Riksdagen tager detta förslag, står denna fråga lika öppen som förut, och då kommer säkerligen en ny motion i detta ämne att framläggas. Då blir det bäst att komma med det förslag, som utskottet i sin motivering omnämner, nämligen att i kyrkoboken införa ordet »döpt» med samma kyrkorättsliga betydelse som dop, förrättat av präst.

Jag tror mig med dessa ord hava klargjort utskottets ståndpunkt, och då det för övrigt icke har framställts något yrkande i motsatt riktning, ber jag endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Byström: Jag skulle vilja yttra ett par ord om motionärernas yrkande och säga till dem, att det hade varit lyckligare, om de upptagit fjolårets lagutskotts tillstyrkande utlåtande rörande den motion, som väcktes av herrar Gullberg, Hamrin och Modig, den förstnämnde i Första kammaren och av de bägge andra i denna kammare. Jag vill nu råda motionärerna, att de, om frågan kommer igen — och jag gissar, att den gör det — då borde hålla på den formulering, som lagutskottet en gång godkänt, ty det är säkerligen nu den starkaste positionen i denna fråga. Lagutskottet hemställde nämligen, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, under vilka villkor annan person än präst i svenska kyrkan må kunna tillåtas att inom svenska kyrkan förrätta dop. Denna lagutskottets hemställan bifölls av Andra kammaren.

Som ärendet nu ligger, och då ingen har yrkat annat än bifall till utskottets förslag, torde det vara bäst att stanna därvid. Jag

Angående anteckning i kyrkobok av lekmanadop. har emellertid velat säga, att om man lägger motionen litet an-norlunda ett annat år, har den säkerligen större utsikt till fram-gång.

(Forts.)

Herr Carlson i Herrljunga: Av de talare, som yttrat sig i föreliggande fråga, har ingen ännu yrkat bifall till motionen. Just därför ha de ansett, att de kunde fatta sig mycket kort. Men jag skall trösta dem med, att jag för min del ämnar yrka bifall till motionen, och jag anser mig hava fullgoda skäl för detta yrkande.

Det är ett gammalt mallanhavande mellan statskyrkan och frikyrkorna, beträffande vilket vi motionärer här önskat få en uppgörelse till stånd. Under en följd av år, och jag tror under tre på varandra följande kyrkomöten, har från frireligiöst håll detta önskemål kraftigt framförts, att man icke längre skulle i kyrkoboken använda denna anteckningsformel, som är så att säga negativ, utan i stället använda den mera positiva beteckningen »döpt av lekman», såsom förhållandet var, innan denna bestämmelse på grund av påtryckning från prästerligt håll kom till stånd. Jag måste för min del uttala min stora förvåning över, att mina meningsfränder i utskottet ha kunnat komma till det resultat, till vilket de ha kommit. Det är ju allom bekant, att allas vår goda vän P. W. i många år fört fram denna idé, detta krav, och jag tror mig veta, att han är kraftigt understödd av en stor och stark opinion av de flesta frireligiösa landet runt, och jag tror mig också veta, att mina meningsfränder i utskottet ha varit av samma åsikt ända till dess att, som herr Bengtson i Norup talade om, Första kammaren fattat sitt beslut i denna fråga, då de kastade om och menade, att det vore ingenting att vinna med ett yrkande om bifall till motionen. Men vi skola icke låta oss bestämmas av Första kammaren. Icke skall väl Första kammaren diktera, hur vi skola besluta. Vi böra vara själfständiga män, som veta vad vi vilja och vilja vad vi veta, vilket jag önskat, trott och hoppats, att de frisinnade och inte minst de frireligiösa representanterna inom utskottet just skulle ha varit.

Nu säger pastor Hallén bland annat, att detta dopsätt är i utdöende i landet inom de frireligiösa kretsarna. Ja, därom kan man tvista, och om han har rätt enligt statistiken, så visar detta enligt mitt förmenande, att det troligen delvis beror på den olyckligt valda anteckningen i kyrkoböckerna: »icke av svenska kyrkan döpt», då det i stället borde stå: »döpt av lekman». Vi ha för vår del, åtminstone jag för min del, icke lagt in i denna motion någon annan betydelse än att det skulle vara en ren bokföringsfråga. Vi ha icke haft andra motiv för detta reformkrav, och om de motiv, som utskottet behagat föra in i sitt motiverande för avslag, kan man säga, att dessa äro helt enkelt af

utskottet uppfunna eller uppdiktade. Vi motionärer ha icke tänkt på dessa.

Herr talman, på grund av utskottets utlåtande ber jag att få yrka bifall till motionen, ty jag anser, att utskottets utlåtande passar bra mycket bättre för bifall till än för avslag å motionen.

*Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmannadop.*

(Forts.)

Herr Igel: Herr talman, mina herrar! Med anledning av vad herr Hallén sade, ber jag att få yttra några ord. Han gjorde först det påståendet, att detta dopsätt var statt i utdöende. Ja, jag undrar, om det verkligen är så. Det är nog så, att det lever och håller i sig den dag i dag är, trots de svårigheter, som man lyckats resa däremot. I varje fall är det åtskilliga personer, som icke vilja låta prästerna döpa sina barn. Anledningen därtill är nog den vi hörde i Första kammaren häromdagen, när man diskuterade en kyrkofråga där. Det var då en av vårt lands präster, och en präktig sådan, som hade ordet, och han sade oförbehållsamt ifrån, att det var nog många, som drogo sig ifrån kyrkan, därför att kyrkan på många ställen hade olämpliga präster, som icke voro lämpliga för sin kallelse och det kall, de voro satta att fylla. Detta är nog en av anledningarna till att icke alla varit beredda att låta prästen göra tjänst, när det gällt att döpa deras barn, därför att prästen varit helt enkelt olämplig. Jag vill icke framdraga något exempel, men jag har mycket gott om drastiska exempel på, hur olämplig prästen ibland varit till och med att utföra en sådan handling som att döpa ett barn. På grund härav är det många, som velat förrätta denna handling antingen själva såsom husfäder eller genom någon av sina vänner, som de ansett mera lämplig än prästen att göra det. Men då kommer man och skriver: »icke av svenska kyrkan döpt». Antag, att en församling har en olämplig präst, och att församlingens medlemmar anse, att prästen är mycket olämplig, så att de icke för hans olämplighets skull låta honom tjäna sig och sin familj i detta stycke, utan ber t. ex. klockaren eller kyrkovärden eller någon av kyrkorådets medlemmar, som alla äro i kyrkans tjänst, att döpa sina barn. Om prästen, som är olämplig att förrätta dopet, gör det, då anses barnet vara av svenska kyrkan döpt, men om kyrkovärden eller klockaren, som är mycket lämpligare än prästen, döper barnet, då skall det stå »icke av svenska kyrkan döpt». Det är något, som går över allas vårt förstånd, varför man skall ha något sådant. De äro ju kyrkans tjänare även dessa andra, som jag talat om, och de äro i god regulär ställning i kyrkan, men om de förrätta dopet, så anses det, ehuru de äro i denna ställning, såsom icke gjort av svenska kyrkan. Men när prästen, som kanske icke är i god och regulär ställning eller som kanske är olämplig, döper, då anses barnet av svenska kyrkan döpt. Det vill i detta fall mycket till för att begripa dessa saker, åt-

Angående
anteckning i
kyrkbok av
lekmanadop.

(Forts.)

minstone innan man försökt att bli invigd i vad formalismen kan skapa på detta område.

Vad beträffar den kyrkorättsliga betydelsen vill jag säga, att vi ha icke i motionen sagt något om betydelsen i kyrkorättsligt avseende. Men om det verkligen står, att en person är döpt låt vara att han är döpt av lekman och man sålunda kommit därhän, att det står det som skall stå, nämligen att personen är döpt, då är det väl ingen präst, som vill bestrida det sakramentala värdet av detta dop. Ty jag antar, att det icke är någon präst, icke någon biskop eller över huvud taget någon, som vill hålla före, att dopets sakramentala värde är beroende på den förvaltande personen, även om en lekman givit honom det. Då tyckes det mig vara ett mycket litet steg att, när man verkligen erkänt detta såsom ett verkligt dop och att den döpte undfått sakramentet, sedan giva honom den kyrkorättsliga ställning, som han bör såsom svensk medborgare hava.

Nu skall jag vända mig mot herr Bengtsson i Norup, vilken sade, att han ansåg sig tvungen att intaga den ståndpunkt, som han intagit och som de ledamöter i utskottet, vilka varit av samma uppfattning som han, också intagit. Detta därför, att de icke skulle råka ut för den malören att stå som reservanter; ty om de yrkat bifall till motionen, skulle det ha inträffat — såsom förut i år inträffat — att högermännen och socialisterna i utskottet gjort gemensam sak och såsom såta vänner avstyrkt motionen, varvid det skulle ha kommit på vänsterledamöternas lott att reservera sig. Jag får för min enskilda del säga, att jag skulle mycket hellre sett, att min vän, herr Bengtsson i Norup och övriga av vänstern stått såsom reservanter samt socialisterna och högerledamöterna såsom utskottets avstyrkande ledamöter. Det skulle jag tyckt vara mycket trevligare att se, och vad de gjort är således en undfallenhet från deras sida, som jag för min enskilda del icke vill tacka någon av dem för. Nej, även om det var snällt och beskedligt gjort av dem, och även om motiven varit de bästa, menar jag, att vad de gjort dock varit mindre lämpligt, och jag för min del skulle hellre sett, att kamraterna i det parti jag tillhör handlat på annat vis i denna fråga.

Ja, jag har velat säga dessa ord; det torde nog kunna hända, att jag behöver ytterligare komma igen längre fram på kvällskvisten, vilket jag skall be att få göra, om så erfordras.

Herr Helger: Herr talman, mina herrar! Jag hade tänkt att icke behöva yttra mig i denna fråga, eftersom det hållits så många och långa anföranden redan, men då en av motionärerna yrkat bifall till motionen och avslag på utskottets hemställan, nödgas jag likväl säga några ord.

Som herrarna finna, utgör denna motion en del av de yrkanden, som några av motionärerna framställde i fjol, då de begärde,

att man skulle åstadkomma kyrkorättslig giltighet för de kult-handlingar, som förrättas av lekman. Nu har man emellertid tagit med endast en del av denna fråga och därtill en så obetydlig del, att utskottet med full rätt har kunnat säga, att de frikyrkliga just ingenting skulle vinna med detta. Vad är det som de begära? Jo, det är endast det, att anteckning om lekmannadop skall ha en annan formulering än nu. I stället för att det nu står »icke av svenska kyrkan döpt», skulle det stå »döpt av lekman». Ja, nu har det sagts av motionärerna, att det är endast en bokföringsfråga, och att de egentligen icke vilja vinna något annat än att denna anteckning blir införd. Jag måste då säga i likhet med en av Första kammarens ledamöter, att detta måste anses såsom ett synnerligt magert resultat, ty vare sig det står »döpt av lekman» eller »icke av svenska kyrkan döpt», får den döpte lika litet de kyrkliga rättigheter, som man vill vinna. Det dop, som förrättas av en lekman, anses visserligen som ett *kristligt* dop, men icke såsom ett *svenska kyrkans* dop. För att en av lekman döpt person skall få konfirmeras eller vigas kyrkligt fordras det lika väl kyrklig bekräftelse. Sålunda blir det så, att dopet, även om det står »döpt av lekman», icke erkännes såsom likvärdigt med dop av en svenska kyrkans präst. Vad har då vunnits reellt, frågar jag? Såvitt jag kan finna, ingenting.

Eftersom jag sett, att en av reservanterna begärt ordet, så skall jag be att få säga min mening om hans reservation för att slippa begära ordet sedan. Herr Igel nämnde, att det hade kunnat hända, att högermän och socialdemokrater enat sig om ett avstyrkande utlåtande rörande denna motion. Ja, det hade kunnat inträffa, men om vi gjort det, så hade vi gjort det från helt olika synpunkter, och detta torde tydligt framgå av den reservation, som herr Olsson i Berg fogat vid utskottets utlåtande. I denna reservation säger han först och främst, att han vill genom sitt avstyrkande av motionen förhindra en väsentlig stegring av antalet lekmannadop, och han hänvisar i detta hänseende till ett uttalande i utskottets utlåtande, där vi säga, att då den anteckning, som nu påyrkas, en gång infördes 1896, detta föranledde en väsentlig ökning i antalet lekmannadop. Ja, det är riktigt, men denna väsentliga ökning i antalet lekmannadop berodde därpå, att man hade missuppfattat denna anteckning så, att man trodde, att en sådan anteckning »döpt av lekman» skulle medföra de kyrkliga rättigheter, som man ville vinna. Om denna anteckning nu åter igen infördes, så borde man dock i sanningens intresse upplysa folk, att detta var en missuppfattning och att man verkligen icke vunne några kyrkorättsliga förmåner genom denna ändring i anteckningen. Under sådana förhållanden är det väl knappast att befara, att det skulle bli någon större ökning i antalet lekmannadop. Vidare säger reservanten, att prästerskapet skulle icke kunna intyga något om dophandling, då prästen själv icke

Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmannadop
(Forts.)

*Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmannadop.
(Forts.)*

varit närvarande vid denna handling. Ja, skulle icke prästerna anteckna något, som de icke själva varit i tillfälle att iakttaga, då finge de vägra att utskriwa bra mycket. I varje prästbetyg står t. ex. när personen är född, och den uppgiften grundar prästen på uppgift från föräldrarne; skulle han då icke kunna skriva ett intyg, som grundar sig på ett efter vederbörligt formulär avfattat, av ojäviga personer bevittnat intyg, så vore det ganska underligt. Jag skall icke ingå vidare på ett bemötande av vad reservanten sagt. Det torde väl icke vara många i denna kammare, som anse, att ett bifall till motionen skulle ha medfört alla de vådor, som han anfört. Jag tror, att han slutar sin reservation med att säga, att detta skulle kunna medföra kyrkans avskaffande. Jag tror icke, att det är många, som hysa den uppfattningen, och därför anser jag mig icke behöva bemöta den.

Till slut ett par ord till de frikyrkliga och särskilt motionärerna. Om de vilja vinna något verkligt reellt i fråga om religionsfrihet och samvetsfrihet, så skall jag vara den förste att söka befordra det, men man kan då fordra, att de bidraga till religionsfrihet för alla och icke endast för sig själva. Det har funnits en tid, då de frikyrkliga gingo i spetsen för samvetsfrihet, församlings- och yttrandefrihet. Nu synas flera av dem ha glömt, att det funnits eu tid, då de själva i hög grad varit i behov av samvetsfrihet, och att det finns personer, som ännu leva, som suttit i fängelse för konventikelplakatets skull. Det finnes bland ledarne för de frireligiösa åtskilliga — jag säger icke alla — som visat tendenser, som tyda på, att man vill religionsfrihet endast för den sekt, som man tillhör, men icke är så noga med att alla andra också få den. Jag tänker här icke särskilt på de kättardomar, som avkunnats inom vissa samfund, utan jag tänker på åtskilliga ledares strävanden att i förbund med vissa kyrkofurstar värna om kyrkans inflytande över skolan. Detta förbund mellan Herodes och Pilatus skall en gång, om det får fylla sin mission, öppna ögonen på de frikyrkliga i de djupa leden, och när man väl hjälpt dessa kyrkofurstar att återbekomma sin makt, då har mohren gjort sin tjänst, och jag tänker, att mohren då får gå. Mina vänner bland de frireligiösa skola redan vid denna riksdag bliva i tillfälle att visa, att med en religionsfrihet för alla, som de ju åstunda, gagna de mest sig själva, ty icke vinna de något genom att denna anteckning införes i kyrkoboken, utan därigenom att det införes full frihet för varje samfund att sköta sina kulthandlingar, utan att andra samfund lägga sig däri, och utan att staten befattar sig därmed, så länge icke samhällets rätt kränkes. De rent medborgerliga rättigheterna böra icke göras beroende av dop, nattvard eller andra kulthandlingar. Bli den principen genomförd, så behövas i rent medborgerliga intyg ingen alls anteckning om denna sak, ty då bli alla medborgare fullt likställda i detta hänseende. Det är på denna väg

vi skola nå målet och icke på den av motionärerna föreslagna. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

*Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmannadop.*

(Forts.)

Herr Berg i Staby: Herr talman! Jag begärde ordet nyss, då en av motionärerna yrkade bifall till sin motion. Jag visste icke, att herr Helger begärt ordet, ty i så fall hade det kanske varit onödigt att också jag yttrat mig. Men då jag emellertid fått ordet, så har jag velat begagna mig av det tillfälle, som givits mig, för att yttra några ord, helst som herr Helgers och min syn på denna fråga icke alldeles är lika.

Motionärerna äro icke belättna med utskottets avstyrkande av deras motion, och det är ganska förklarligt; det torde vara något som inträffar med varje motionär i liknande fall. Men motionärerna torde dock ha funnit, att det ligger en viss styrka i utskottets avstyrkande hemställan därigenom att utskottets medlemmar, som haft ganska olika syn på denna fråga, dock alla förenat sig om att motionen icke kunde bifallas. Jag kan icke finna annat än att det ligger en styrka i själva det resultat, till vilket utskottet kommit, då det avstyrkt motionen, och om detta sedan medfört, att utskottets motivering icke blivit så fullödig, som den kanske borde ha varit, är detta en annan sak, men det torde dock vara en ganska naturlig sak. Det har anmärkts, att denna motivering varit alltför välvillig, och detta var visst en av de värsta anmärkningarna, som kunde riktas mot utskottets utlåtande. Ja, då vill jag säga, att denna anmärkning torde minst drabba mig. Motionärerna torde icke ha väntat, att jag skulle ställt mig särskilt välvillig mot deras yrkande, då jag till och med reserverat mig mot den visade välviljan; och under det jag icke hade reserverat mig, om jag icke haft någon anmärkning att framställa, torde, som sagt, motionärerna ha minst att anmärka mot mig.

Herr Igel säger, att kammaren blivit omdanad, sedan den senaste bestämmelsen om lekmannadop utfärdades. Ja, det må vara sant, men jag kan icke tänka mig, att kammaren blivit så omdanad, att kammaren skulle begära en utredning hos Kungl. Maj:t om de allra obetydligaste saker, saker, som icke ha någon reell innebörd. Motionärerna ha själva betecknat denna fråga som en bokföringsfråga, de ha sålunda själva betecknat den av dem framlagda frågan såsom varande av synnerligen liten betydelse. Vi ha då icke kunnat inlägga något mera i den. Herr Carlson i Herrljunga yttrade, att här är ett gammalt mellanhavande mellan kyrkan och de frikyrkliga, som man med denna motion avsåg att få uppgjort. Han sade också, att det var lektor Waldenströms gamla krav, som de hade tagit upp. Jag skall då be att få fästa den ärade motionärens uppmärksamhet på, att det icke är lektor Waldenströms yrkande, som motionärerna tagit upp. Jag har här skrivit upp, vad lektor Walden-

*Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmannaöpp.*
(Forts.)

ström vid kyrkomötet 1908 yrkade, och det var något sådant, som att pastor skulle åläggas att undersöka, huruvida dopet skett i rent och obemängt vatten i Fadrens, Sonens och den helige Andes namn samt att, om han funnit så hava skett, i kyrkans dopbok anteckna barnet som döpt. Här äro vi inne på den stora huvudsaken, här är huvudfrågan berörd. Den ha motionärerna icke berört genom det yrkande, som de gjort. Jag vill bara fästa motionärernas uppmärksamhet på detta och nämna, att vi bedömt frågan från den synpunkt, som vi själva givit oss. En av motionärerna sade, att när de fått en så välvillig motivering, så skulle de komma igen och komma igen med det yrkande, som utskottet velat att de skulle komma med. Jag skall bara be att få ge motionärerna det rådet, att, om de komma igen, de sätta sig in i vilket yrkande, som här är det rätta, ty det är en synnerligen svår fråga att avgöra. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att lektor Waldenström, vars krav detta angives vara, år 1910 i kyrkomötet framlämnade ett i någon mån modifierat yrkande. I detta har han utom vad som yrkades 1909 inskjutit en passus, som jag skall be att få peka på. Han säger nämligen, att det borde undersökas, huruvida dopet förrättats i rätt intention. Här har han pekat på en sak, som är av största betydelse. Bakom detta döljer sig den tanken, att man måste ha en smula reda på också, på vems uppdrag dopet skett, och vilken församling, som står bakom denna handling, för att det hela skall på ett effektivt sätt kunna ordnas. Med avseende på dopets förrättande måste man tänka sig, att bestämda föreskrifter äro gällande så att dopet icke får förrättas av vem som helst. Detta är min ståndpunkt och min huvudsyn på frågan. Då den motion, som nu föreligger, endast berör frågan från en mycket obetydlig sida, den formella sidan, och då det är tydligt, att motionärernas önsknings icke skulle ha någon verklig betydelse, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets yrkande.

Herr Olsson i Berg: Herr talman! Då jag deltagit i utskottets behandling av detta ärende, vill jag säga några få ord. Utskottet har varit enigt om att avstyrka motionen, men nu ha utskottets ledamöter fått ett rätt klenyt betyg av herr Igel, för att de varit så eniga; litet var har fått sina snärtar, och naturligtvis framstår jag som den störste affälling, då jag tillåtit mig att reservera mig mot utskottets motivering. Nu är det ju så, att då det gäller att avgöra sin ståndpunkt till en sådan motion som den föreliggande, har ju en medlem av den svenska kyrkan att i första rummet göra sig denna fråga: skulle ett bifall till motionärernas förslag lända kyrkan till gagn eller skada?

Motionären säger, att det torde vara i prästerskapets och kyrkans eget intresse, att motionen bifalles. Men det kan aldrig

vara i kyrkans intresse att störa ordningen inom densamma och att delvis upphäva någon av hennes institutioner. Vad den begärda dopanteckningen beträffar, så påpekar utskottet i sitt utlåtande, att erfarenheten givit vid handen, att en sådan dopanteckning lett till en väsentlig stegring av antalet lekmannadop. Då kyrkan anförtrott förvaltandet av dopsakramentet, utom i nödfall, till kyrkans prästerskap, så är ju ett sådant förhållande som föranleder en stegring i antalet lekmannadop ej enligt med kyrkans ordning utan tvärtom ett undergrävande av densamma, som måste vara till skada för kyrkan. Kyrkans prästerskap skulle i föreliggande fall göras överflödigt och flera steg i samma riktning leda till dess avskaffande och därmed till ett avskaffande av den svenska kyrkan själv.

Man kan icke skilja den svenska kyrkans prästerskap från sina åligganden inom den svenska kyrkan utan att göra denna till något annat än den är, vilket vore detsamma som att avskaffa den. Ett steg i denna riktning vore det ju att ålägga den svenska kyrkans prästerskap att verkställa undersökning av dophandling, förrättad av lekman utan nödfall, och fälla utslag om densammans riktighet, under det att detta prästerskap självt förhindras att utöva den åt detsamma anbefallda ämbetsgärningen. Sådana bestämmelser kunna icke vara annat än till skada för vår svenska kyrka.

Då motionärerna förmoda, att denna undersökning skulle kunna få till resultat, att dopet »skett på ett sant kristligt sätt och i överensstämmelse med Herrens instiftelse», så vågar jag påpeka, att det ej skett enligt vår svenska kyrkas ordning, och att *det* ej torde vara »ett sant kristligt sätt och enligt Instiftarens avsikt» att utan nödfall bryta mot kyrkans ordning. Dessutom vill jag också påpeka svårigheten, i många fall omöjligheten, för en samvetsgrann prästman att, ehuru icke närvarande vid dophandling, avgiva intyg om tillvägagångssättet därvid.

Nu påpekar herr Helger, att prästmännen få i många fall mottaga uppgifter och avgiva intyg om saker som de icke ha mera kännedom om eller varit mera med om, än ett sådant lekmannadop, varom här är frågan, men jag vill påstå, att det blir en stor skillnad på att af andra mottaga uppgifter om rent av världsliga ting än om dessa saker, som egentligen på det allra närmaste höra prästen till och äro av andlig beskaffenhet. Jag vill såsom en ytterligare belysning av saken påpeka, att enligt motionärens förslag förvaltningen av dopets sakrament icke inskränkes till föreståndarna för något visst kyrkosamfund, som skulle hava detta samfunds uppdrag därtill, utan lägges i händerna på vilken lekman som helst. Det låter lätt tänka sig, att i kyrkliga saker fullkomligt indifferent person och sådana, åt vilka man ej ens skulle vilja anförtro aldrig så litet av materiellt värde, ja, i socialt hänseende ärelösa personer, skulle taga sig före

*Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmannadop.
(Forts.)*

Angående
anteckning i
kyrkbok av
lekmanndop.
(Forts.)

att göra sig till förvaltare av detta heliga sakrament. Det finnes inga villkor, där talas endast om att »lekman» skulle förrätta dopet. Till dopvittnen kunde de taga likasinnade, och om än dopformuläret ej påvisade någon oegentlighet, hur kunde en vid handlingen ej närvarande prästman konstatera, att dopet »skett på ett sant kristligt sätt och i överensstämmelse med Herrrens instiftelse»? Och om han icke kunde göra detta, till vilka svåra uppträden och till vilken ovilja skulle ej det leda!

Jag vädjar till det svenska folkets representanter att i denna sak ej svika vår svenska kyrka. Herr talman, jag yrkar, på grund av vad jag nu och i min reservation anfört, avslag på motionen.

Herr Carlson i Herrljunga: Herr talman, mina herrar! Herr Helger sade i sitt anförande, att vår motion egentligen är en liten del av den motion, som vid förlidet års riksdag förelåg till behandling här, men jag får lov att säga, att så ej är förhållandet. Vår motion är bra mycket äldre än den motion, som förelåg vid sistlidet års riksdag och detta på grund av vad jag förut anfört, nämligen att den har förelegat vid flera kyrkomöten och där grundligt debatterats.

Vidare säger herr Helger, att detta är ett myckert magert reformkrav. Ja, det är alldeles riktigt, herr Helger, men varför vill man då icke giva oss denna magra bit, varför vill man då icke gå oss till mötes i fråga om detta magra reformkrav? Men, herr Helger, det finnes de, som se helt annorlunda på denna fråga än herr Helger gör. Det påstås, att denna anteckningsformel skall vara resultatet av en fem dagars biskopskonferens här i Stockholm, och detta må väl visa, att det där icke ansågs vara något magert reformkrav.

Även har detsamma ansetts såsom en sprängkil, den där skulle, som också den ärade reservanten framhöll, förstöra hela statskyrkan och möjligen leda till statskyrkans och prästerskaps avskaffande, och jag vet icke vad allt man tror. Så man förstår, att det icke från detta håll betraktades såsom något magert reformkrav, men enligt vår mening innebär det, att man komme ifrån detta osäkerhetstillstånd, så att säga, och i stället finge frågan löst på ett mera tillfredsställande sätt. Om det blir beslutat, att prästerna skola anteckna »döpt av lekman» i stället för »icke av svenska kyrkan döpt», håller jag före, att prästerna måste omgående undersöka, huruvida dopet skett skriftenligt eller icke. Men som det nu är, tror jag icke, att så sker, utan detta kan bli uppskjutet till långt fram i tiden, och det skulle ju kunna genom exempel påvisas många obehagligheter, som uppstått på grund av dylika uppskov.

Det var endast det jag ville säga, och med anledning av, att herr Berg påstod, att detta egentligen icke skulle vara P. W:s

önskan, så kan jag försäkra herr Berg, att yrkandet står i full överensstämmelse med lektor Waldenströms önskan, så det behöver icke herr Berg tvivla på. Om man dessutom något litet tager hänsyn till lektor Waldenströms inlägg i de politiska dagsfrågorna och till den sympati, som han därutinnan rönt, så tycker jag, att en stor del av dessa i denna kammare, som biträda hans åsikter i andra fall, även borde gå honom tillmötes i det här föreliggande. Jag ber emellertid, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om avslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

*Angående
anteckning i
kyrkbok av
lekmandop.
(Forts.)*

Jag skall be att få tillägga, vad som i denna fråga anfördes i Första kammaren under debatten där av en framstående prästman. Han sade bland annat: »Jag medger, att det är abnormt — och i det stycket hade även reservanten rätt i sitt anförande — att den handling, som utföres av en lekman och om vilken både kyrkliga och frikyrkliga äro ense om att den kan anses för ett rätt kristligt dop, icke också skall antecknas såsom ett rätt kristligt dop. Det är vidare abnormt, att det finnes medborgare här i landet, som i sina civila papper, flyttningsbetyg och äktenskapsbetyg och allt vad de heta, upptagas såsom icke döpta och icke ägande kristendomskunskap, under det de kunna vara både döpta och undervisade, låt vara att det skett inom en frikyrkoförsamling.» Det var kyrkoherde Stadener, som anförde detta i debatten.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag hade icke ämnat begära ordet i denna fråga, men det var mig icke möjligt att avhålla mig från att begagna min rätt att yttra några ord, och detta särskilt med anledning av vad den förste talaren, en av motionärerna, yttrade, då han så strängt ville göra denna fråga till en konservativ och en frisinnad fråga. Den synpunkten tycker jag icke man behöver åberopa här med anledning av utskottsbetänkandet, då detta ju är enigt för avslag. I detta utskott ha de konservativa ju icke mer än tre platser, och sålunda är det klart, att det icke går för sig att vindicera denna fråga till en konservativ fråga.

Jag skall visst icke inlåta mig på dopets betydelse, huruvida det har större värde, ifall lekman eller ifall prästman förrättar det. Ty jag tror att på detta område motionärerna och jag ha nästan lika goda insikter, och jag anser, att det vore bäst, att både motionärerna och jag lade bort att resonera om den saken. I alla fall så får man väl dock erkänna, att denna fråga väl närmast är en regleringsfråga, en ordningsfråga. Många av herrarna minnas nog, hurusom excellensen Staaft 1906, då det förelåg en kungl. proposition, för vilken han både då och sedan fick uppbära förebråelser, till förmån för denna proposition yttrade, att svenska folket är ett ordningsälskande folk, och att han

Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmanadop.

(Forts.)

därför hade hopp om att det framlagda förslaget skulle av Riksdagen godkännas, vilket också skedde. På samma sätt är det med denna fråga, den är en ordningsfråga, en så att säga regleringsfråga; och tänker man på huru denna anteckning är formulerad, som herrarna här tvista om och begära ändring i, kan någon då säga, att den innehåller något osant eller orätt, denna anteckning »icke av svenska kyrkan döpt»? Det lär väl icke vara något osant, utan renaste sanningen. När nu prästerna och, som jag tror, största delen av svenska folket, som är bokförd i kyrkoböckerna, icke hava något emot denna formel, då tyckes det mig, som om motionärerna och den mindre del av svenska folket, som står bakom dem, icke borde vara så missnöjda med denna sanningsenliga anteckning. Så vill jag se saken.

Nu säges det, att de, som stå i spetsen för de frikyrklike, arbeta på att få denna förändring, och det kan ju vara en sanning; men då här åberopats de främsta männen inom rörelsen, så ber jag att få säga, att, om man läst de tidningsartiklar, som i vinter förekommit i denna fråga, man nog får låta något pruta med sig i den punkten med hänsyn till att den, som står såsom den främste mannen på detta område, är så positiv i sina krav. Vad han vill är, såsom han själv påstår, att alla, som tillhöra det förbund, som han står i spetsen för, bara skola gå på och helt enkelt förrätta de prästerliga sysslorna. Vad han arbetar för är, att opinionen bland hans anhängare skall bli sådan, att de icke anlita prästerna, utan själva utföra prästernas sysslor. Jag har i min hand ett urklipp ur en tidning, varav man kan finna, att det, varom striden *här* står, nämligen uttrycken »icke av svenska kyrkan döpt» eller »döpt av lekman» icke har någon betydelse, utan att det bara gäller att gå på och ingenting annat.

Sedan säges i en annan artikel, författad av en som jag tror står ledaren nära, att sedan denna formel tillkom, det så kallade frikyrkliga dopet har så gott som upphört, och att detta är orsaken till att man nu arbetar för att få anteckningsformeln omlagd. Med anledning därav vill jag säga, att någon olycka har väl icke härigenom hänt. Ätminstone kan jag icke tro, att detta inneburit någon olycka för barnen, ty barnen rå väl icke för det, utan det är föräldrarna, som icke haft nog mod att upphöra med att föra sina barn till kyrkans präster för att få dem döpta. Det är alltså föräldrarna, på vilka man kan lägga skulden, men barnen tror jag i alla händelser icke hava förlorat något på att de blivit döpta inom svenska statskyrkan.

När nu det frikyrkliga dopet på detta sätt upphört, så söker man att få det i gång igen genom att skapa en opinion för det samma, och ur den synpunkten vore det nog bättre att få denna nya formel, ty då vore allt klart. Men det synes mig dock, när man sålunda sökt få fram den nya formeln och sökt därtill beveka dem, som fortfarande tillhöra svenska kyrkan och ej vänt

hennes ryggen, som om man för att få den gamla formeln förändrad använt ett sådant språk, att det kan ifrågasättas, huruvida det språket är värdigt en sådan sak som denna. Mig förefaller det, att detta språk icke är lämpligt.

*Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmanadop.*

(Forts.)

Det språket finnes också i en artikel, som är skriven av den av mig nyss antydde mannen inom samfundet — jag behöver väl icke säga namnet, ty herrarne känna nog igen det, när jag uppläst en bit av artikeln. Där säges beträffande denna sak: »Något tokigare än den av biskoparne föreslagna anteckningsformeln kan väl ingen dödlig hitta på.» Alltså, om en sanning, som är inskriven i församlingsböckerna, säger man, att det icke kan finnas något tokigare. Inte är det ett kristligt uttalande, då hela den övriga delen av svenska folket, den nämligen som tillhör statskyrkan, icke är emot prästerskapet i denna del; ty nog finnes det inom den kåren en ofantlig mängd aktning svärda medlemmar, för vilka jag tror, att man vill böja sig med både vördnad och tacksamhet, därför att de sköta sin syssla på ett utmärkt sätt.

Sedan heter det i fortsättningen sålunda: »I och för sig må därför anteckningsformeln vara huru vidunderlig som helst, den må vara en hieroglyf, ett ord, svenskt eller utländskt, begripligt eller obegripligt, det betyder ingenting, när k. förordningen därom säger, att det betyder döpt av lekman. Och i nu gällande förordning står: Barn döpt av lekman skall antecknas så etc. Om det då i anteckningskolumnen enligt förordningen står: »Woluptas eller Bonapart, eller Macedonien eller icke döpt av svenska kyrkan eller döpt av lekman, har det ingen den ringaste betydelse, när förordningen säger, att barn döpt av lekman skall antecknas med den formeln. Ty då betyder anteckningen, huru oformlig den än är: Döpt av lekman». Ja, när sådant säges, då är ju saken klar, då ser man, att det bara gäller att bearbeta opinionen så, att folk låter bli att föra sina barn till prästen.

Jag åberopar det yttrande, som herr Hallén hade, nämligen att, för den händelse Riksdagen godkänner den kungl. proposition, som är framlagd beträffande seminarieundervisningen, då lär väl den allra största delen av olägenheterna vara avhjälpt. Godkänner Riksdagen den propositionen, och då behöver man därefter icke stå här och tvista så mycket om sådana här saker.

Men jag upprepar, att motionärerna icke kunna kasta skulden på de konservativa, och detta så mycket mindre, som ju pastor Hallén icke av motionärerna kan beskyllas för att tillhöra de konservativa; jag tror åtminstone icke det. Men han enar sig med utskottet, och jag kommer också helt visst att ena mig med honom och instämma i hans yrkande.

Nu har det sagts av en annan motionär, att det är förvånande, att man skall motsätta sig detta. Nej, det är icke alls

Angående
anteckning i
kyrkbok av
lekmannadop.
(Forts.)

förvånande; ty jag säger om igen, att detta är väl ändå bara en regleringsfråga, och då är det väl alldeles naturligt, att sådan som svenska kyrkans medlemmar vilja hava anteckningen, sådan skall den också vara; och de böra väl ändå hava bättre vitsord än de andra, som icke vilja gilla detta samfund, svenska kyrkan. Det tycks åtminstone så.

Jag skall bara taga ett exempel. De frisinnade och de frikyrkliga kunna väl icke nämna en enda association, som reder sig utan regler, och ganska vidlyftiga regler t. o. m. Går jag sålunda till den stora frikyrkliga församlingen här i Stockholm, finner jag, att dess regler innehålla icke mindre än 20 rätt omfattande paragrafer, och sedan hava underföreningarna stadgar, som innehålla 15 paragrafer. Jag har läst dessa. Det är klart, att de äro mycket väl sammanfogade, ty de äro ju behöfliga, för att man skall kunna reda upp denna stora association. Om nu de, som gilla lekmanverksamheten — jag tillhör dem, som gilla den, det får jag öppet erkänna, och tar dem i försvar även i min hemort — men om jag, som icke anslutit mig till dem, och icke står antecknad såsom tillhörande dem, kommer och säger: »var snäll och ändra den eller den paragrafen, ty jag tycker icke om den», så är det första de säga: »Ja, var god och skriv in er, så få vi resonera om er åsikt; men eljest har ni icke något att göra med våra stadgar». Detta är alldeles rätt. Jag anser därför, att det är väl mycket, att motionärerna komma och helt kort och gott säga till prästerna: »var så god och böj er för oss; skriv som vi vilja, skriv 'döpt av lekman'». Det tycker jag icke är rätt, det må jag säga, och då herrarna yttrat sig på ett sådant sätt härom och fällt så hårda och skarpa omdömen om de konservativa — till vilka ni väl räkna mig också — så har jag icke kunnat underlåta att begära ordet och uttala mig som jag gjort.

Jag ber nu att till sist få säga, att det förefaller mig, som om den goda verksamhet, som den frikyrkliga rörelsen utövar i vårt land, vore på avvägar, ledsamt nog, som om den drunknade i regler och glömde bort vad som varit och borde vara det huvudsakliga i denna verksamhet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen, som nu övertagit ledningen av förhandlingarna, gav på begäran ordet till

Herr Igel, som anförde: Herr talman, mina herrar! Då herr Helger sade, att han önskade, att vi skulle vara med om att bevilja samma frihet åt andra, som vi begära för oss själva, ber jag att få försäkra herr Helger och dem, som äro hans liktänkande, att vi för vår enskilda del icke hava begärt någon frihet för oss själva, som vi icke skulle vara med om att lämna även andra,

och den principen tänker jag nog vi skola kunna åtaga oss att fasthålla. Jag tror också, att den är den allra bästa. Därmed anser jag, att jag icke vidare behöver replikera herr Helger, utan att vi därmed kunna vara kvitt för i afton.

*Angående
anteckning i
kyrkbok av
lekmanadop.*

(Forts.)

Så skall jag säga några ord med anledning av herr Olssons i Berg yttrande. Herr Olsson i Berg säger, att jag talat så, som han skulle vara en affälling. Jag har nog icke gjort det. Jag har aldrig trott och skall väl aldrig komma att tro, att herr Olsson i Berg skulle vara en affälling från svenska kyrkan. Jag har alltid haft den uppfattningen, alltsedan jag hade den stora glädjen att lära känna herr Olsson, att han är en mycket hängiven medlem av svenska kyrkan och väl även i fortsättningen kommer att så förbliva, och därom har jag intet annat än gott att säga. Jag vill icke säga ett enda stötande ord om den saken; men jag kan naturligtvis få tillåta mig att hava en mening i kyrkliga frågor, avvikande från herr Olssons i Berg, även om jag aktar honom såsom en mycket hängiven svensk kyrkans medlem, ty det är just vad jag tror att han är.

Herr Olsson i Berg är av den uppfattningen, att, om man skulle bokföra en dophandling, såsom förrättad av lekman, på annat sätt än det, som nu är det vedertagna, så skulle kyrkan komma i fara, och det skulle, enligt hans mening, vara en fara även för det svenska prästerskapet. Men jag tänker här på en annan sak, på alla de barn, som icke äro döpta — det är flera tusen barn i vårt land, som icke alls fått något dop, och jag förmodar, att det finnes sådana även i Göteborgs och Bohus län. När så är förhållandet, då förvånar det mig, att herr Olsson i Berg och prästerna och svenska kyrkan icke hysa något större bekymmer om dessa barn med anledning därav att man icke gör någon anteckning om dem utan helt enkelt låter dem vara, och att man icke anser det vara någon olägenhet för kyrkan eller prästerna, att det finnes så många barn, som varken äro döpta eller antecknade. Men för dem, som *blivit* döpta, för dem anser man att det skulle vara en fara, om dophandlingen icke inskrives i kyrkoböckerna på ett negativt vidunderligt sätt.

Herr Persson i Stallerhult talade om präster och sade, att han tyckte, att de voro bra; och därför att han tyckte att de voro bra, därför menade han att vi allesammans också kunna tycka, att de äro bra. Men herr Persson i Stallerhult får ursäkta, att det finnes saker och ting, i vilka vi icke kunna tycka och tänka lika med honom. Han har sina tankar om oss och vår verksamhet, och vi kunna hava våra tankar om hans uppfattning. Vi kunna tycka, att i mångt och mycket hans uppfattning är riktig och alldeles förträfflig, och i många stycken instämma med honom och akta honom högt, men vi kunna icke följa herr Carl Persson i allt; och jag hoppas, att han icke heller

Ängående
anteckning i
kyrkbok av
lekmannadop.

(Forts.)

begär av oss, att vi i allt och allestädes skola följa honom, utan att han tillåter oss hava våra egna tankar.

Herr Carl Persson tyckte illa vara att jag sade något om den konservativa regering och om de konservativa präster, som på sin tid behandlade denna fråga. Men det *var* så, mina herrar, att det var en konservativ regering, som satt vid styret, och de biskopar, som då talade, voro icke besjälade av så synnerligen mycken frihetskänsla.

Vidare yttrade:

Herr Hallén: Herr talman! Jag skall fatta mig synnerligen kort, då jag mycket väl kan förstå kammarrens växande otålighet vid behandlingen av denna fråga. Det gäller endast en kort replik till herr Carlson i Herrljunga.

Han citerade vid ett tillfälle, såsom han uttryckte sig, »allas vår vän P. W.»; men det uttrycket får väl stå för hans egen räkning, antar jag. Jag skulle också vilja säga, att då han i detta sammanhang nämnde, att detta frireligiösa krav kan stödja sig på en allmän opinion i hela landet, jag sannerligen icke tror att detta är med verkliga förhållandet överensstämmande.

Herr Carlson i Herrljunga sade även, att det skulle ju kunna hända, att en eventuell statistik kunde visa en nedgång i lekmannadopen i vårt land, men då skulle detta i så fall bero på det avita sätt, varpå nu anteckning om desamma sker. Hur vet herr Carlson det egentligen? Statistiken kan visserligen berätta, om det är ökning eller minskning i lekmannadopen, men de motiv, som ligga där bakom, kunna vi av statistiken verkligen ingenting få veta om. Det är naturligtvis endast ett antagande, som ligger till grund för herr Carlsons påstående.

Vad tjänar det egentligen till i hela denna fråga med en sådan debatt och en sådan kamp för detta frireligiösa krav, när, som jag nämnde i mitt första yttrande, vi ha den kungl. propositionen om folkskolereformerna, där det tydligt kräves, att dopet såsom villkor för inträde i seminarierna skall bortfalla? Om så sker, då faller — jag upprepar det ännu en gång — den sista resten av officiell statshandling, som vidlåder och belamrar en kulthandling, som från första början avsetts att vara uteslutande religiös. Vad är det för behov hos vissa grupper av de frireligiösa — långt ifrån alla — att ändå få sitt förrättande av dop antecknat såsom kyrkligt, då de icke begära att få kyrkorättslig valör åt detsamma och icke heller få det, och då, även om de finge det, det absolut icke spelar någon roll, då det troligen kommer att sägas ifrån i lagstiftningen kanske inom några veckor, att hädanefter fäster staten ingen betydelse vid, om en person är döpt och ännu mindre på vilket sätt? Det är under sådana förhållanden, som detta krav, vilket annars vore berättigat, nu svävar i luften och är meningslöst.

Jag ber att ännu en gång få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmannadöp.*

(Forts.)

Herr Leander: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke vara ense med herr Hallén i hans uppfattning, att dopet endast är att betrakta såsom en uppbyggelsehandling för de äldre, ty i så fall är det ju ingenting som hindrar, att denna handling upprepas titt och ofta, när helst de äldre ansåge, att de behövde denna uppbyggelse. Däremot är jag ense med honom om, att dop, förrättat av lekman, är kristligt, såvitt det är förrättat i den rätta intentionen. Jag kan också instämma med dem, som säga, att frågan icke har större betydelse, ty lekmannadopet måste ju stadsfästas av präst för att vinna kyrkorättslig giltighet, vilken formel man än använder.

Nu har emellertid herr Persson i Stallerhult framställt en fråga, och det är med anledning därav, som jag begärt ordet. Han frågade: är det då icke sanning, att en person, som är döpt av lekman, icke är döpt av svenska kyrkan? Jo, för all del, men jag vill ställa en motfråga: är det icke lika stor sanning, *att han är döpt av lekman?* Och jag vädjar till herrarna, huruvida icke denna sista formulering mera korrekt uttrycker själfva saken än den där formuleringen: »icke av svenska kyrkan döpt». Ty den senare formeln är väl ändå ett ganska oegentligt uttryck. Aldrig har man hört, att kyrkan döper. Hade det stått: »icke döpt av präst inom svenska kyrkan», då hade det varit riktigt, men när det nu står: »icke av svenska kyrkan döpt», vad är det egentligen för mening därmed? Man talar om att sträva efter sanning och rättfärdighet, men jag kan icke finna annat, än att just det uttrycket: »döpt av lekman» är det rätta och det, som borde användas.

Herr Helger har uttalat en farhåga för att de frikyrkliga icke längre veta att hävda samvetsfrihetens grundsats. Jag tror, att herr Helger kan vara lugn för den saken, ty de frireligiösa komma nog i fortsättningen att i det fallet bevara sina gamla traditioner. De äro icke rädda för att lämna dem frihet, som ha samvete, men är det samvetslösa personer, som möjligen vilja använda religionen i illvilligt syfte, då blir det en annan fråga.

När nu en av motionärerna yrkat bifall till motionen, så anser jag mig oförhindrad att biträda detta hans yrkande.

Herr Carlson i Herrljunga: Herr talman! Herr Persson i Stallerhult säger, att denna fråga egentligen är en ordningsfråga, och det är alldeles riktigt. Men vi anse icke, att denna ordningsfråga är bra sådan den är, utan att den kunde bli bra mycket bättre och borde bli bra mycket bättre. Jag håller före, att denna anteckningsformel »icke av svenska kyrkan döpt» icke är lämplig. Den är negativ, då däremot anteckningsformeln »döpt av lekman» är positiv

Angående
anteckning i
kyrkbok av
lekmannadop.
(Forts.)

och säger ifrån, hur det är. Om jag vädjar till kammarens jurister här, så är jag alldeles säker på, att de giva mig rätt i denna sak. Man söker i vår tid, då det gäller att få till stånd lagförslag, att få fram ord och meningar, som folket kan begripa sig på. Men jag förstår icke, varför man behöver ha bestämmelser, som man egentligen icke förstår vad de betyda. Om vid det senaste riksdagsmannavalet, då resultatet var känt, det stått i alla Sveriges tidningar, att herr Persson i Stallerhult var »icke vald av socialdemokraterna», så hade det av alla ansetts vara oriktigt, men om det däremot stått, att han var »vald av högern», så hade det varit mera rätt. Liksom också, om man säger, att herr Hallén är »icke vald av högern», så är det oegentligt, men om man säger, att han är vald av socialdemokraterna, så är det rätt.

Vi se saken så och hålla före, att det är en ordningsfråga, och jag yrkar därför på, att den skall redas ut på sådant sätt, att det blir ordning i den.

Herr Månsson: Herr talman, mina herrar! Det är ju så, att vi ofta ha sådana här frågor till behandling i kammaren och att de taga mycken tid. Men då den frikyrkliga rörelsen nu är erkänd i vårt land, synes det mig att man med litet god vilja skulle från statskyrkligt håll kunna tillmötesgå de önskningsar, som här hava uttalats. På samma gång må man dock önska, att de frikyrkliga i sin tur visa tillmötesgående, när det blir tal om tolerans mot andra olika tänkande i religiösa frågor, och när det gäller religionsfrihet för andra än medlemmar av frikyrkoförsamlingarna eller deklarerade anhängare av statskyrkan.

Dessa ofta återkommande småstrider borde man, synes det mig, en gång för alla kunna utjämna genom en enda lagstiftningsakt, och det skulle nog gå, om det på båda sidor funnes litet god vilja och kristlig anda och icke bara maktlystnad, ty sådan finnes både hos den gamla kyrkan, från vilken man vill taga en bit, och hos de nya samfund, som sedermera kommit upp.

Man förstår den anda, som numera förbittrar dessa strider, när man hör ett sådant anförande som det herr Olsson hållit här. Han befarade, att om det icke mera skulle behöva vara en församlingsföreståndare till att förrätta dopet, utan att vilken lekman som helst skulle kunna göra detta, så skulle det kunna hända, att dopförrättaren bleve en, som han sade, »i socialt hänseende ärelös person». Jag tror dock icke, att man i de frikyrkliga hemmen släpper in socialt ärelösa personer för att döpa barn. Men å andra sidan kan man märka den föga mindre hätska anda, som råder på frikyrkligt håll, och som framträder i vissa tidningar, såsom vi hört av de artiklar, som delvis upplästs här. Jag tror icke detta verkar gott, och det är ingen uppbyggelig syn för dem, som tro, att kristendomen ännu är av en viss betydelse för många och stora delar av vårt folk. Här

tvistas nu om formerna för dopattesterna. Nåja, jag medger, att det från kyrkans sida kan anses som ett försök att tilltvinga sig den yttre makten, sedan makten över själarna delvis gått förlorad, till stor del genom kyrkans eget förvällande. Men jag kan icke sticka under stol med att även från andra sidan är det i ganska hög grad en kamp om makt och rangställning.

Jag tror icke, att Kristus, om han komme hit, skulle göra stort väsen av dopattesterna, ty han sade icke: »Gån ut och skaffen alla folk riktiga dopsedlar», utan endast: »Gån ut och gören alla folk till mina lärjungar». Och kom han in här i kammaren och finge se dessa strider och höra våra debatter, skulle han nog säga, som han en gång sade: »Marta, Marta, du har bekymmer om mångahanda, men ett är nödvändigt». Och jag tror, att det ena nödvändiga här är att vi försöka vara lika samvetsgranna i vår dagliga gärning och vårt lagstiftningsarbete i alla frågor, som vi giva oss sken av att vara nu. — Jag har intet yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. I överenstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Carlson i Herrljunga, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 137 ja mot 22 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§_I2.

Vidare föredrogos vart för sig:

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 16, i anledning av Första kammarens beslut rörande en av herr Tysk inom Andra kammaren väckt motion, nr 227, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ifrågasatt stadgande om förfaringsättet, då kvarstad meddelas å gods av viss beskaffenhet; och

Angående
anteckning i
kyrkobok av
lekmanadop.
(Forts.)

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av Första kammarens beslut rörande inom Andra kammaren väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om läkarundersökning av folkskolebarn m. m.;

och biföll kammaren vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

*Angående
undanröjande
av nu rådande
fara av
arsenikhaltig
oljefärg.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om vidtagande av åtgärder för undanröjande av nu rådande fara av arsenikhaltig oljefärg.

Med anledning av en inom Första kammaren av herr *Clason* väckt, till kammarens andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 86, hade kammaren för sin del beslutit att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt vare sig vidtaga sådan ändring av § 28 mom. 2 i giftstadgan av den 7 december 1906, att orden 'med vattenfärg gjord färganstrykning' utbyttes mot 'färganstrykning', eller på annat sätt vidtaga åtgärder, att den nu rådande faran av arsenikhaltig oljefärg undanröjdes.

Detta beslut hade därefter delgivits Andra kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Uti förevarande utlåtande hemställde nu utskottet att Andra kammaren icke måtte biträda Första kammarens i ärendet fattade beslut.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr Lindman yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke neka till, att det betänkande, som utskottet avgivit i denna fråga, har förvånat mig. Utskottet går ju här huvudsakligen på den igångsatta utredningen, och det kan visserligen vara sant, som man säger, att vi leva i utredningarnas land, och att vi ha en mängd utredningar av alla möjliga slag. Men det vore väl ändå allt för obegripligt, om man icke skulle kunna få en snabb och kraftig åtgärd vidtagen i en fråga, där det gäller att bota ett verkligt samhällsont. Skulle detta verkligen icke kunna ske utan att man måste hålla på och utreda frågan längre? Jag förbiser icke, att man naturligtvis kan fortsätta utredningen, men det hindrar väl icke, att man kan och bör sätta en damm mot det onda fortast möjligt.

För 2 år sedan begärde Riksdagen i detta fall en utredning av Kungl. Maj:t, och för 1 år och 4 månader sedan tillkallade Kungl. Maj:t sakkunnige, men något resultat ha vi ännu icke

fått. Vi veta, att de sakkunnige blivit upplösta, och vi veta, att nya sakkunnige blivit tillkallade, men något resultat ha vi icke fått. Det går, jag skulle vilja säga, år efter år och i varje fall månad efter månad, och man får slående vittnesbörd om den skada som inträffar, men man kan icke försöka göra något för att hindra denna sak. Man ser den stora omfattningen av dessa arsenikförgiftningar, men man fortfar att utreda. Dit ha vi således kommit! Jag tillät mig härom dagen under interpellationsdebatten i denna fråga att erinra om resultatet av de undersökningar, som gjorts i gamla riksdagshuset. Där hava undersökts 143 sjukdomsfall, och i icke mindre än 133 fall har man konstaterat, att arsenikförgiftning förelåg. Jag tillät mig erinra under interpellationsdebatten om ett uttalande, som gjorts av de dåvarande sakkunniges ordförande, professor Lennmalm, och jag kan icke underlåta att nu upprepa vad professor Lennmalm yttrar: »vi veta», säger han, »att ett stort antal förgiftningsfall uppträtt i hus, där holländsk zinkvitt användes». »Vi veta», säger han vidare, »att sjukdomsfallen upphört, då färgen avlägsnats». »Vi veta, att det är en importerad vara, som icke alls är behövlig för vårt land». »Den schlesiska zinkvitten», fortsätter professor Lennmalm, »innehåller 1 eller 2 milligram arsenik per kilogram färg, under det den holländska innehåller 500, 600, 700 ja ända till 900 milligram per kilogram färg, således en oerhörd hög arsenikhalt i jämförelse med den schlesiska zinkvitten.» Vad begär man nu? Jo, att omedelbart och så fort som möjligt en provisorisk ändring vidtages i gällande giftstadga, en ändring som likställer oljefärg med vattenfärg.

Men däremot invändes, att det icke gärna går an att ändra giftstadgan på rak arm. Det var herr civilministern, som fällde detta uttalande under interpellationsdebatten härom dagen. Jag tillåter mig framhålla, att vi icke behöva göra detta på rak arm. Vi ha en utredning av den kommitté, som avlämnade sitt betänkande år 1906, och över detta betänkande ha vi yttranden från olika myndigheter, således precis samma material, som förebibras vid verkställande av alla andra utredningar. Vad kan man då mer begära? Att något har inträffat efter den tiden? Ja, om något har inträffat, så borde väl det om någonsin mana till, att man verkligen gjorde vad denna kommitté begärt. Man kände då icke till förhållandena så noga, men nu ha de utvecklats sig och utvecklats sig i en sådan riktning, att det verkligen vore alla skäl att gå tillbaka till vad den kommittén då sade — det innebar ju mera inskränkande bestämmelser beträffande denna sak. Om man nu går tillbaka eller rättare sagt, om man jämställer oljefärg med vattenfärg och om det sedermera befinnes, att man gått för långt, att man ej behöft gå så långt, eller att man kanske kunnat gå ännu längre, ja, då är ju ingen skada därmed skedd, då är det ju endast att, när de nya sakkunniga

*Angående
undantagande
av nu rådande
färg av
arsenikhaltig
oljafärg.
(Forts.)*

*Angående
undanröjande
av nu råddande
fara av
arsenikhaltig
oljefärg.
(Forts.)*

kommit med sin utredning, vidtaga nya ändringar. Vad som ifrågasättes, är ju endast, att man skall vidtaga en provisorisk åtgärd. Man hänvisar till att vi fått nya sakkunniga, som skulle undersöka vad de förra sakkunniga sagt och bilda sig ett eget omdöme, och så ställer man i utsikt, att om några månader provisoriska bestämmelser skola meddelas av dessa nya sakkunniga. Men, mina herrar, tänk om det här går med dessa nya sakkunniga på samma sätt, som det gått med de förra, att de ej komma överens, då stå vi där igen inför utsikten, att det hela kommer att utsträckas över nya månader, kanske år, och måhända få vi ännu nya sakkunniga — det vet ej jag. Men redan dessa nya månader äro enligt min uppfattning för mycket, för att man skall behöva vänta på detta.

Såsom en egendomlig omständighet ber jag att få anföra, att staten själv garderar sig numera för denna fara i sina egna hus: överintendentsämbetet förbjuder användandet av holländsk zinkhvitt i dessa hus. Jag läste i tidningarna i dag, att arméförvaltningen gjort detsamma, förbjudit användandet av holländsk zinkhvitt i de hus, som lyda under arméförvaltningen. Såunda, statens ämbetsverk se efter, att i statens hus det icke får förekomma, men staten gör intet för att se till, att alla de enskilda människorna som bli lidande av detta, och som icke lyda under överintendentsämbetet, utan endast lyda under dem, som handla med oljefärg och zinkhvitt, komma i samma läge. Nej, för dem gör man ingenting, dem tar man ingen notis om, utan i fråga om dem får den giftiga färgen användas i hur stor utsträckning som helst. Ju längre man dröjer, så är det alldeles klart, att dess flera förgiftningsfall uppkommer det och dess större blir den ekonomiska förlust, som inträffar, då importen av den giftiga varan får obehindrat fortgå. Skall man då på detta sätt låta denna färg importeras och användas till målning mer och mer, för att man kanske sedan en gång skall få taga bort den igen? Jag tror för min del, att Andra kammaren handlade klokt och välbetänkt, om den anslöte sig till Första kammarens beslut i detta fall, och därigenom försökte göra vad på den ankommer för att få saken ändrad så fort som möjligt.

Herr civilministern yttrade häromdagen, att handels och industriens intressen få naturligtvis stå tillbaka för hälsovårdens intressen. »Men det är ju klart», tillade han, »att man i alla fall får tillse, att, om näringarna ha några berättigade krav, man icke inskränker och försvårar deras verksamhet, förrän man haft stöd av sakkunnig utredning och prövning.» Ja, det har förut framhållits, att importörerna skyddat sig genom sammanlutning, men jag frågar: kan det verkligen vara i importörernas sanna intresse och i näringarnas intresse att låta en vara på detta sätt komma ut mer och mer i handeln och bli så misskrediterad som zinkvitten i anseende till sin arsenikhalt här har blivit? Min tro

är, att importörernas intressen vida bättre skulle tillgodoses, om ett provisoriskt förbud utfärdades mot användningen av denna vara, och om man helt enkelt avvaktade det resultat, till vilket de nya sakkunniga kunna komma. Jag vill i förbigående erinra därom, att det skulle endast bli fråga om ett förbud mot användning av denna oljefärg i lokaler, där människor vistas och bo, således icke något förbud för yttermålning av hus, ångbåtar o. s. v.

*Angående
undanröjande
av nu rådande
fara av
arsenikhaltig
oljafärg.
(Forts.)*

Nu har man här yrkat på ett avstyrkande, på grund därav att sakkunniga äro tillkallade och hålla på med en utredning. Men utskottet delar i sak Första kammarens mening, ej minst beträffande nödvändigheten av en synnerligen skyndsamt behandling. Jag tror, att det hade varit lyckligare, om utskottet kommit till ett annat slut än det, vartill det nu kommit, om det sålunda velat förena sig i Första kammarens beslut. Jag tror, att vi icke längre stå till svars med att låta detta fortgå på sätt det gör, och jag tror, att den stora allmänheten verkligen kräver, att åtgärder omedelbart vidtagas. Vad bättre kan man här i Andra kammaren under sådana förhållanden göra, än att man ansluter sig till de beslut, hvartill Första kammaren kommit, det beslut, hvartill jag för min del, herr talman, med avslag å utskottets hemställan, ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herr *Zetterstrand*.

Härpå anförde:

Herr Thorsson: Herr talman! När jag läste detta utskottsutlåtande, kom genast den reflektionen över mig, att det hade varit riktigare, om utskottet i anslutning till motiveringen yrkat bifall till vad Första kammaren i föreliggande fråga beslutat.

Jag kan för min del i likhet med den föregående talaren icke finna något som helst rimligt skäl, varför icke Riksdagen uti sakens nuvarande läge skall kunna vara färdig med att fatta ett beslut, som skulle innebära ett avhysande snarast möjligt av den trafik, vilken senaste tid varit föremål för så mycket skrivi, så mycket undersökning och framför allt så mycket obehag för dem, som drabbats av densamma. De sakkunniga, som förut utrett detta spörsmål, ha, som det anförts från många håll, visserligen varit oeniga i fråga om resultatet av särskilt den holländska zinkvittens användning. Men då får jag säga, att, även om dessa sakkunniga blivit osams, och den ena av de synligt framträdande varit starkare än de två andra och lyckats, så att säga, köra bort dem, så har i alla fall *två* synnerligen framstående ledamöter varit eniga, och dessas sakkunskap får man väl sätta någon tilltro till. Det framgår här av utredningen, att både apotekare Blomqvist och professor Lennmalm varit eniga om att holländsk zinkvitt innehåller så mycket arsenikgift, att den verkar skadlig då den användes för målning av boningsrum. Det

Angående
 undanröjande
 av nu rådande
 fara av
 arsenikhaltig
 oljefärg.
 (Forts.)

förefaller mig, att, även om dessa uttalanden icke stå sammanförda i ett *färdigt kommittébetänkande*, så måste de anses innebära i sig ett tillräckligt starkt skäl för att här fatta ett resolut beslut, som tvingar regeringen att handla omedelbart.

Jag kan icke värja mig för det obehag, som i fortsättningen skall uppstå, om exempelvis statsmyndigheterna i sina kontrakt utfärda förbud för att använda en viss färgsort, och om denna färgsort, som vid statens ämbetsverk sålunda är förbjuden, *samtidigt skall vara tillåten att salubjudas i den allmänna marknaden*. Detta skulle vara att utlämna en hel del människor för obehag, som de kunde bli befriade ifrån.

De sakkunniga ha varit eniga om en sak, och det är den, att när denna ziukvitt användes i rum, vilka kunna hållas tillräckligt torra, då har den icke den skadliga inverkan, som när den användes i fuktiga lokaler. Ja, mina herrar, vem egentligen får krypa in i mindre solbelysta lokaler. Jo, de, som icke ha råd att bo på *solsidan*. Det vill säga de som få sammantränga sig i bostäder inne på bakgårdarna vid smågator och gränder. Det är med tanke på alla dessa, som jag för min del tycker, att det vore riktigt, om Riksdagen fortast möjligt och på ett bestämt sätt intoge sin ståndpunkt i denna fråga, så att vi snarast finge ett beslut i önskvärd riktning.

Men även ur ren kostnadssynpunkt är det icke några bagateller det här gäller. Vi ha redan en framställning, som går ut på, att statsverket skall vidkännas en utgift på 115,000 kronor för borttagande av den arsenikblandade färgen i gamla riksdagshuset. Skola vi då fortsätta med en trafik, som i sig skall innebära, att, om eventuellt den nya kommittén kommer till samma resultat, som de två förut nämnda sakkunniga i den gamla kommittén kommit till, man sedan kanske från hälsovårdsnämnder och sådana institutioner skall påbjuda, att alla under senare tid målade lägenheter skola renskrapas, för att folk icke må bli utsatta för förgiftning? Något sådant tycker jag för min del skulle även ur ekonomisk synpunkt innebära betydligt mera, än om *en* eller flera importörer i landet möjligen erhålla en viss ekonomisk förtjänst. När jag väger å ena sidan de obehag som drabba människor, vilka tvingas att bo i lokaler, målade med skadlig färg, och å andra sidan deras intressen, som importerera dessa varor, då måste jag säga mig som riksdagsman, att, om jag ock hade tio röster att nedlägga, så skulle jag lägga dem i urnan för att förhindra import och användning av giftiga färger, och därför ber jag kammarens ledamöter här fatta ett beslut, som ger regeringen så pass *tydligt och klart besked*, att vi fortast möjligt bli av med alla skrивerier och slippa ifrån dessa insinuationer, att intet göres för att säkerställa de människor, som äro utsatta för arsenikförgiftning, men som icke hava något direkt inflytande på huru vi i afton rösta.

Jag ber, herr talman, att få instämman i det yrkande, som gjorts förut, nämligen att Andra kammaren måtte biträda Första kammarens beslut i föreliggande fråga.

I detta anförande instämde herrar *Branting, Molin* i Södertälje, *Räf, Åkerlund, Widlund, Johansson* i Uppmälby, *Kloo, Magnusson* i Kalmar, *Berg* i Munkfors, *Helger, Forssell, Mossberg, Lindley, Sävström, Sandler, Anderson* i Råstock och *Berglund*.

Angående undanröjande av nu rådande fara av arsenikhaltig oljefärg.
(Forts.)

Herr Enderstedt: Herr talman, mina herrar! I sak har ju det enhälliga utskottet varit alldeles ense med de två talare, som nyss haft ordet. Utskottet har *icke* ansett, att ingenting bör göras, utan även utskottet har förklarat, att något bör göras och att något bör göras mycket fort. Den, som läst utskottets motivering, skall också finna, att vi där mycket klart och tydligt sagt ifrån, att vi vilja, att dessa åtgärder, som skola förhindra denna omstridda zinkvittsimport, skola vidtagas, så snart det över huvud taget är möjligt. Den enda orsaken, varför utskottet icke kunnat tillstyrka bifall till Första kammarens beslut, är den, att sedan Första kammaren behandlat denna sak, har civilministern här i denna kammare efter interpellation förklarat, att regeringen skall handla och handla så fort, det över huvud taget är möjligt att handla. Regeringen har ju förklarat, att den nya kommittén, som nu sammanträder under de närmaste dagarna, skall ofördröjligen söka åstadkomma provisoriska åtgärder i detta syfte, och att kommittén visst icke skall slutgiltigt behandla sitt uppdrag, innan dessa provisoriska åtgärder vidtagits. Då vi således tillstyrkt, att det nu vid detta skall bero, så är det därför, att vi ansett oss böra tro på äktheten i det löfte, som av regeringen givits. Vi ha inom utskottet ansett, att det icke vore riktigt fint, jag höll på att säga icke artigt, att skriva till regeringen i det ärende, som regeringen i alla fall förklarat sig skola mycket skyndsamt expediera.

Detta är den ståndpunkt vi ha, och jag tror, att den mycket väl kan försvaras. Efter de många instämmanden, som de föregående talarna fått, vill jag dock säga, att då utskottet och dessa två talare äro i sak fullständigt eniga, så skall nog utskottet kunna med jämnmöd bära, om Andra kammaren bifaller, vad Första kammaren redan beslutat. Men vi ha, som sagt, inom det enhälliga utskottet ansett, att vi i alla fall vinna, vad vi vilja vinna, och att det därför icke vore lämpligt att skriva till regeringen i en sak, som regeringen redan förut förklarat sig skola uppmärksamma och behjärta. Det är av dessa rent formella skäl, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Liljedahl: I motsats till utskottets ärade ordförande kan jag icke finna, att detta är en formell skrivelsefråga, utan

*Angående
undanröjande
av nu rådande
färg av
arsenikhaltig
oljefärg.
(Forts.)*

det är en fråga med ett klart folkpsykologiskt läge, ty folket begär att något göres. Det är ju ett faktum, att en industri här i landet tolereras, som sätter den ekonomiska synpunkten framför den moraliska, en industri, som tillåter sig att skapa åt sig ekonomiska fördelar på folkhälsans bekostnad. Detta är det avgörande skälet, som jag anser tala för, att Andra kammaren nu bör biträda Första kammarens beslut.

Det är visserligen sant, att utskottet skrivit ett mycket välvilligt utlåtande, men detta läses icke ute i landet, utan där får man endast kunskap om själva det beslut, som Andra kammaren fattar. Jag kan icke förstå, att man som folkrepresentant skulle kunna se, hur staten vidtager åtgärder för att skydda sina egna ämbets- och tjänstemän, men Andra kammaren icke skulle vidtaga några åtgärder för att skydda hela svenska folket.

Blott med denna enkla motivering ber jag, herr talman, att få yrka, att Andra kammaren måtte biträda Första kammarens beslut.

Herr Vahlquist: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast med några ord be att få yrka bifall till det beslut, vartill Första kammaren kommit, och således avslag på utskottets hemställan. Frågan är ju mycket enkel. Det är ju så, att överintendentsämbetet numera förbjudit användningen av den holländska zinkvitten till färg, som användes i statsbyggnader, och i Riksdagen är ju av Kungl. Maj:t redan begärt anslag för boritagande av sådan zinkvitthaltig färg, där den redan använts. Detta bevisar ju alltför väl, att det dock är den mycket omtalade holländska zinkvitten med dess stora arsenikhalt, som varit orsaken till de massförgiftningar, som förekommit. Jag får säga, att det skulle förvåna mig, om Andra kammaren icke skulle vilja vara med om att för regeringen anvisa en åtgärd för att hindra användningen av denna farliga vara.

Jag skall tillåta mig att anföra ett exempel för att visa, hur man går till väga beträffande andra med detta jämförbara förhållanden. Om t. ex. ett mejeri av en läkare eller förste provinsialläkaren anses vara orsak till nervfeber, skarlakansfeber, difteriepidemi eller dylikt, på grund av att mjölken därstädes anses innehålla sjukdomsfrön, som framkalla dessa farliga, smittosamma sjukdomar, huru går man då tillväga? Jo, mejeriet stänges helt enkelt. Mjök och en del andra produkter få icke utlämnas från detsamma, liksom ej heller mjök får levereras från egen- domar, om desamma anses misstänkta för att innehålla sjukdoms- alstrande bakterier. Är det då rimligt, att i nu omdebatterade fall, vars verkningar äro så förödande, regeringen ej skall få Andra kammarens stöd för att insätta all kraft för att förhindra det onda? Jag tror, att tillräckligt talande skäl finnas för att här vidtaga åtgärder snarast möjligt.

Herr talman, jag ber, som sagt, att få yrka bifall till det beslut, vartill Första kammaren kommit.

Med herr Vahlquist instämde herrar *Jonsson* i Hökhult och *Berg* i Staby.

*Angående
undanröjande
av nu råddande
fara av
arsenikhaltig
oljefärg.
(Forts.)*

Herr Hamrin: Herr talman! Då jag för några dagar sedan lyssnade till det svar, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet avgav på den interpellation, som framställdes av herr Zetterstrand, fäste jag mig särskilt vid ett yttrande, som herr statsrådet då fällde, och som även nu upptagits, fastän av annan orsak, av den förste ärade talaren i afton. Herr statsrådet omnämnde nämligen då, att man måste taga berättigad hänsyn till industriens och handelns intressen, när det gällde behandlingen av denna fråga. Herr Lindman frågade — om jag fattade honom rätt — under sitt anförande, huruvida det kan vara med importörernas och näringsidkarnas intressen förenligt, att den nuvarande trafiken obehindrat får pågå. Jag förmodar, att jag är en av de få i denna kammare, som åtminstone någon längre tid handlat med ifrågavarande sort zinkvitt, och jag kan icke finna, att det finnes något som helst intresse, för köpmännen åtminstone, att den nu pågående importen får obehindrat fort-fara. Jag skulle snarare vilja säga, att förhållandet är rakt motsatt, ty åtminstone för min del har jag gjort den erfarenheten, att man kan råka ganska illa ut, då man säljer en så hälsofarlig vara, som den nu ifrågavarande är. Jag skall endast anföra ett enda exempel. Jag sålde för någon tid sedan just av denna holländska zinkvitt till en av mina kunder, en köpman, och han använde densamma för eget behov i sin bostad. Följden blev, att en av hans tjänarinnor blev sjuk efter att ha vistats i det rum, som blivit nymålat med denna färg. Sedan han väl blivit av med denna kvinnliga tjänare, så fick han en annan, men det gick lika illa med henne. Mannen kom då till mig och begärde skadestånd på 200 kr. Den vara, som han köpt av mig, kostade ungefär 37 kronor. Jag har ännu icke lyckats komma till någon uppgörelse, därför att jag vet icke, var det skall stanna, om alla mina kunder skulle väcka skadeståndstalan emot mig för den zinkvitt jag sålt.

Jag vill med detta ha sagt, att vi köpmän ha inga berättigade intressen här att bevaka, utan tvärtom. Men så länge det är tillåtet att sälja denna zinkvitt, som verkligen ställer sig något billigare än den schlesiska, så är det uppenbart, att köpmännen nästan tvingas att tillhandahålla densamma, då allmänheten fordrar det.

Jag kan icke heller förstå, att industrien kan ha något som helst intresse härutinnan att tillvarataga. Det skulle vara fallet, om man icke hade någon annan kvalitet att taga till, men, såsom

*Angående
undanröjande
av nu rådande
fara av
arsenikhaltig
oljefärg.*

(Forts.)

här upplysts flera gånger, och som jag är i tillfälle att bekräfta, så har man lätt att importera den schlesiska zinkvitten och även andra holländska zinkvittssorter, som åtminstone icke äro så arsenikhaltiga som den, varom frågan här rör sig.

När man talar om den av regeringen igångsatta utredningen, så må det ju vara gott och väl, att den är igångsatt, men i likhet med föregående talare må jag säga, att denna utredning må komma till vilket resultat som helst, och vetenskapsmännen må tvista, hur mycket de vilja, så visar dock den praktiska erfarenheten tydligt, att man här har att göra med en hälsofarlig vara, vars användning fortast möjligt borde förbjudas.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman, mina herrar! Det är nog sant, att utskottet har samma uppfattning som föregående talare, att det här fordras en skyndsam behandling av detta ärende, så att svenska folket icke längre skall bli utsatt för sådana förgiftningar, som hittills varit fallet. Men jag tror icke, att det räcker med ett uttalande i den riktningen. Regeringen har ju icke någon skyldighet att ingripa, när den icke får någon skrivelse. Jag tror, att det fordras något annat, och att kammaren fortast möjligt bör understryka, vad Första kammaren redan beslutat. Såvitt Andra kammaren här vill ställa sig på den ståndpunkten, att den önskar skydda folkets hälsa och undvika de stora förluster, som göras, böra vi, som nämnt, fortast möjligt och enhälligt biträda Första kammarens beslut, ty det skulle visa, att vi verkligen vilja, att regeringen skall ofördröjligen åstadkomma ändring i detta fall.

Fastän under en längre tid det varit fullt konstaterat, att människors hälsa tagit skada, att människor blivit sjuka, kanske för hela livet, och några till och med mist livet, så lägger regeringen armarna i kors i alla fall, skyller på utredning och säger, att här försiggår utredning, och därför skola vi icke göra någonting, förrän den blifvit slutförd. Jag undrar, i vilket annat land i världen, där en sådan fara vore konstaterad, det icke skulle genast utfärdas importförbud för en sådan vara, tills utredningen visat, att den icke är farlig för folkets hälsa och ekonomi. På den senare sätter jag visserligen icke så stort värde som på folkets hälsa, men även ekonomien spelar dock en icke så liten roll här. Vi ha ju fått en proposition med begäran om ett anslag på omkring 115,000 kronor för att skrapa bort den giftiga färgen på ett enda hus och sedan måla om det. Och andra statens hus komma väl icke heller att kosta så litet pengar. Och vad skall det icke kosta att skrapa bort den arsenikhaltiga färgen från alla enskilda hus och sedan måla om dem? Ty det måste ju ske, såvitt icke alla människor, som bo i dessa hus, alltjämt skola lida av arsenikgiftet.

Jag anser den här föreliggande frågan vara av så stor betydelse

delse, att Andra kammaren verkligen bör beakta densamma. Vart man kommer bland folket, får man erfara, att den väckt stort uppseende. Över allt frågar man: vad är anledningen till, att ingenting göres i denna sak? Ja, för min del har jag svarat, att det vet jag inte och att jag icke kan svara därpå. Det har visserligen blivit sagt, att näringarna och industrien skulle bli lidande, men vad industrien beträffar, så kan det naturligtvis icke komma i fråga, då det är en utländsk vara, det gäller. Hade det varit svensk vara, som skulle på något sätt skyddas, då hade det kanske icke varit så angeläget som nu, när det är fråga om utländsk vara. Jag kan emellertid icke se annat, än att kammaren med hänsyn till de förhållanden, som här råda, bör med så stor enighet som möjligt biträda Första kammarens beslut i detta ämne. Jag är säker om att ett sådant beslut av kammaren skall väcka berättigat uppseende i landet och att folket skall komma att hålla kammaren räkning därför.

Herr talman, jag yrkar, att Andra kammaren måtte biträda Första kammarens beslut.

Herr *Andersson* i Knäppinge instämde häruti.

Herr *Söderberg* i Stockholm: Herr talman! Jag för min del känner mig på det allra angenämaste berörd av den indignation, som denna kammare redan visat över de sanitära missförhållanden, som förorsakats av det holländska zinkvittet, och jag ser i denna indignation ett ganska löftesrikt förbud till, att, om det i denna kammare blir fråga om att vidtaga åtgärder på andra områden, där det gäller att skydda människors hälsa, kammaren skall vara oerhört villig att besluta sådana åtgärder.

Emellertid är det en part, som jag icke hört vara omnämnd ifrån något håll i denna debatt, men som skulle kunna hava stort intresse av, att det blev förbud mot användandet av denna arsenikhaltiga råvara i målarfacket, och det är den stora arbetarkåren. Vi ha här i landet lyckligtvis varit förskonade från den yrkessjukdom, som man dragits med i utlandet och som uppstår genom blyförgiftning, och det är därför, att blyvittet användes mycket litet i måleriet här hemma. På de ställen, där denna blyförgiftning grasserat, hava emellertid arbetarna fått föra en mycket stark kamp för att få skyddsbestämmelser mot detta blyvitt. Nu vill jag säga, att det är möjligt, att denna fråga icke väckt den uppmärksamhet, som den gjort, ifall den kommit från arbetarna enbart och de hade påkallat åtgärder från lagstiftningens sida till skydd mot detta i allra högsta grad hälsofarliga material. Men när nu detta material kommit in, ha naturligtvis arbetarna synnerligen små möjligheter att kunna göra något mot dess användande, ty arbetsgivarna köpa det till följd av dess prisbillighet, och vilja icke arbetarna använda det, så få de na-

*Angående
undanröjande
av nu råddande
fara av
arsenikhaltig
oljefärg.
(Forts.)*

*Angående le
undandröjande
av nu rådande
fara av
arsenikhaltig
oljefärg.*

(Forts.)

turligtvis sluta. Nu vill jag naturligtvis icke påstå annat, än att det är förenat med stor risk att sysselsätta sig med arbete i lokaler, där denna färg är använd, men arbetarna, som bearbeta den och hålla på med den dag ut och dag in, deras risk är naturligtvis icke den minsta. Om man nu ser, att, därest icke något stopp sättes för trafiken att använda detta zinkvitt, man går till mötes en tid, där denna yrkeskår skulle komma att lida av en yrkessjukdom av visst slag, då ligger det i arbetarnas allra största intresse att få ett sådant förbud till stånd. Jag tror även, att arbetsgivarna å sin sida skola, när det icke finnes möjlighet för dem att i konkurrenslyfte inköpa detta billigare material, lättare finna sig i detta förbud än i att andra åtgärder vidtagas.

Ur den synpunkten, att det särskilt kan bli till fördel för den stora måleriarbetarkåren här i landet, skall jag sålunda yrka, att Andra kammaren måtte biträda Första kammarens beslut och avslå utskottets hemställan.

Herr Sterne: Herr talman, mina herrar! Jag har tagit till orda endast för att som utskottsmedlem med några få ord pointera, vad utskottets ordförande redan framhållit, nämligen att utskottets sakliga ståndpunkt är fullt analog med den mening, som här uttalats från alla håll. Men däremot anser jag mig skyldig att bestämt motsäga den tankegång, som utskottets ordförande lät framskymta, nämligen att utskottet skulle på något sätt hava låtit leda sig av några artighetshänsyn gentemot den sittande regeringen. Visserligen bör man vara artig, men så långt sträcker sig icke min artighetskänsla, att jag vill låta saksynpunkterna vika för densamma. Alla inom utskottet ha varit av den meningen, att när det i alla andra frågor utbildat sig en sådan praxis i utskottsarbetet, att då enskild motionärs yrkande redan visar sig vara föremål för livlig uppmärksamhet, brukar man följa den metoden att med välvilliga ord och med understrykande av yrkandets berättigande be att få hänvisa till pågående utredning. Vi ha sålunda följt en gängse metod, när vi här kommit till den ståndpunkt, som utskottets förslag angiver. Men är man däremot av den meningen nu, att denna ståndpunkt skulle i någon mån fördröja den fråga, vari vi nu alla önska, att man snart måtte komma till ett slutligt resultat, skulle jag för min del gärna vara villig att frångå utskottets följda praxis och gå med på ett bifall till Första kammarens beslut. Någon sådan farhåga ha vi dock inte alls hyst inom utskottet, därför att det knappast finns någon fråga, som på sista tiden blivit så livligt debatterad i pressen och annorstädes, och vi hade den bestämda övertygelsen, att regeringen, i vad på den ankomme, skulle göra allt för att få ett snart slut på denna undersökning, så att man kunde komma till ett slutligt resultat. Är det nu icke så, utan man fortfarande befarar, att frågans avgörande skall för-

dröjas, då vilja vi gärna gå ifrån, vad vi inom utskottet ansågo vara en riktig praxis.

I detta sammanhang kan jag emellertid icke underlåta att i likhet med vad som framskymtade i det sista anförandet be att få säga, det jag hoppas, att samma livliga intresse från alla partier skall komma till synes, när det gäller andra folkhygieniska åtgärder, åtgärder, som kanske i ännu högre grad äro motiverade, så att man då med allvar måtte taga *dem* under övervägande. Jag tänker närmast på åtgärder mot alkoholen med dess raserande av cirka 6,000 människoliv per år. När det gäller effektiva lagstiftningsåtgärders vidtagande i detta fall, vore det också önskligt, att man kunde åstadkomma samma nationella samling som nu. Under förhoppning, att samma enighet då skall råda, vill jag till sist säga, att jag med lika stor glädje ser, att kammaren i denna fråga biträder Första kammarens beslut, som att den bifaller den hemställan, jag varit med om att godkänna.

*Angående
undanröjande
av nurrådande
fara av
arsenikhaltig
oljafärg.*

(Forts.)

Med herr Sterne förenade sig herr *Svensson* i Skönsberg.

Herr *Christiernson*: Det är beklagligt, att Andra kammarens andra tillfälliga utskott icke kunnat biträda Första kammarens utskotts hemställan i denna sak, ty då hade vi sluppit ifrån denna debatt, som jag anser vara ganska otrevlig och genant, visserligen icke för kammaren, men för vissa andra. Det hade varit angenämast, tror jag, att det här brevet till regeringen kunnat expedieras utan vidare uppmärksamhet, men detta är nu icke längre möjligt.

En av utskottets ledamöter har uppträtt och så att säga bett om ursäkt, och det är nog ingen här, som vill neka att bevilja den. Utskottets ordförande har dock icke ansett sig behöva anhålla om någon dylik ursäkt, utan har ansett, att det fanns skäl för utskottets ståndpunkt, och såsom ett skäl därför anförde han, att den här saken ju ändå skulle komma att lösas så snart som möjligt. Ja, jag vill för min del säga, att om alla frågor, som kräva lösning, kan man säga, att de böra lösas så snart som möjligt. Detta gäller i allmänhet, men det finns vissa frågor, som böra lösas *genast*.

Jag undrar vad herrarna skulle ha sagt, om hälsovårdsmyndigheterna i Stockholm beträffande den epidemi, som utbrutit, visserligen av ringa omfattning, resonerat som så och sagt, att de skulle söka begränsa den så snart som möjligt? Nu hava de ju i stället sökt göra det *genast*. Jag vill erinra om att vi hade en svår kreaturssjukdom här i landet för ett år sedan. Då ingrep man *gerast*. Man ansåg sig icke kunna gå till väga på något annat sätt.

Denna fråga är också av den natur, att den icke kan vänta

Angående
undanröjande
av nu rådande
fara av
arsenikhaltig
oljafärg.

(Forts.)

på sin lösning, tills alla utredningar äro färdiga, utan den måste lösas genast, och detta torde icke kunna ske annat än genom ett importförbud, vilket icke bör komma så fort som möjligt, utan expedieras genast — helst i morgon. Att det finnes något näringsintresse i vägen, finnes ingen anledning att förmoda. Näringsrepresentanterna försumma annars aldrig att tala om, att de sitta i klämman, och att döma av det klagoljud man hört dem uppstamma, måtte de också ibland göra det. Men ehuru jag uppmärksamt följt denna sak, har jag icke märkt, att någon enda näringsrepresentant uppträtt och uttalat sig i denna riktning, möjligen med undantag för regeringsbanken.

Utskottets ordförande har sagt, att det vore oartigt att skriva till regeringen. Ja, de flesta brev böra nog hållas i en värdig ton, men det fins vissa brev, som böra skrivas oartigt, och om ett beslut att i denna fråga instämma i Första kammarens beslut är en oartighet mot regeringen, så vill jag för min del av den anledningen vara med om att biträda Första kammarens beslut. Här behövs ett brev, som talar ett tydligt språk, och jag skall därför be att få rösta för, att vi nu expediera detta brev.

Herr Vennersten: Det har sagts så mycket i denna fråga, att det egentligen icke borde behövas att säga något mer. Men då här ifrågasatts, att industrien skulle vara berörd av denna fråga, tror jag mig kunna bekräfta, att det icke är något industriellt intresse, som här skulle bli lidande. Visserligen användes zinkvitt inom industrien, men påtagligt är, att man har fördel av att använda så långt som möjligt arsenikfri vara. Begär man nu, att man skulle gå särskilt strängt till väga med dem, som handla med zinkvitt? Nej, det gör man icke. Man begär endast, att de skola likställas med andra, som handla med varor, vilka kunna innehålla hälsofarlig mängd arsenik. Man begär, att liksom det i nu gällande giftstadga är förbjudet att använda tapeter, som på 200 kvadratcentimeter innehålla 0,2 milligram arsenik, samma förbud skall gälla för oljefärg. Under denna gräns skulle det fortfarande vara fritt, och man kan därför icke tala om ett importförbud. Det är dessutom endast fråga om målning av lokaler, där människor bo eller arbeta. Jag ber att få instämma i yrkandet om biträdande av det beslut, som Första kammaren fattat.

Herr Byström: Herr talman! Jag tycker, att jag vill minnas, att Riksdagen har skrivit till regeringen i denna fråga förut. Jag tycker mig komma ihåg, att regeringen vidtagit åtgärder för att söka förebygga det onda, som det här är fråga om, jag vill minnas, att en av regeringens medlemmar här i kammaren har nyligen förklarat, att regeringen gör, vad den har möjlighet att göra för att förebygga denna arseknikfara. Utskottet lämnar åtskilliga upplysningar om detta. Det säger: »frågan om åtgärder

till förekommande av arsenikförgiftning genom oljefärg är sålunda på vederbörande departementschefs föranstaltande föremål för sakkunnig behandling, vilken, i enlighet med vad ovan anförts, inom kort torde leda till det av motionären avsedda resultatet. Med hänsyn härtill finner utskottet, som i själva saken till fullo delar den av Första kammarens utskott uttalade meningen, icke minst i fråga om nödvändigheten av frågans *synnerligen* skyndsamma behandling, för sin del en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet icke påkallad».

*Angående
undanröjande
av nu rådande
fara av
arsenikhaltig
oljafärg.
(Forts.)*

Att efter den skrivelse, som Riksdagen redan avlåtut i ärendet och efter de förklaringar, som av statsrådet äro afgivna och efter det betonande, som utskottet gör av att åtgärder böra *skyndsamt* vidtagas, förefaller mig högst märkvärdigt åtminstone från formell synpunkt, om ny skrivelse avlåtes. Och jag har sökt att tänka efter, om Riksdagen har plägat förfara på detta sätt förut. Jag kan icke minnas annat, än att, så snart en fråga varit under utredning, och i synnerhet om det varit utlovat, att den skyndsamt skulle behandlas, detta varit ett skäl för Riksdagen att avslå en motion eller framställning å nyo om skrivelse till regeringen.

En talare på skånebanken har framhållit att åtgärder böra vidtagas genast, i morgon, med detsamma och därför instämmer han med Första kammaren. Jag undrar, om herr Christierson har läst Första kammarens yrkande i detta fall. Hade han läst det, skulle han ha kommit med ett annat yrkande, ty icke duger det för honom att instämma i Första kammarens yrkande, som ju går ut på, »att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt vare sig vidtaga sådan ändring av § 28 mom. 2 i giftstadgan av den 7 december 1906, att orden 'med vattenfärg gjord färganstrykning' utbytas mot 'färganstrykning', eller på annat sätt vidtaga åtgärder, att den nu rådande faran av arsenikhaltig oljefärg undanröjes».

Här står det icke, att det skall ske genast, i morgon eller huru det nu var, som talaren uttryckte sig utan det är frågan om möjliga åtgärder, som kunna vidtagas. Man lämnar åt regeringen att handla efter bästa förstånd, med skyndsamhet och naturligtvis med den kraft, som regeringen äger. Skall då herr Christierson komma med något, som stämmer med hans anförande, då måste han sätta in något annat i klämman. Och han kan väl icke nöja sig med Första kammarens kläm.

Herr talman! Mig förefaller det ganska egendomligt, om man nu skall åter skriva till Kungl. Maj:t efter allt vad man gjort i frågan.

Jag menar icke, att här är någon meningskiljaktighet om, att åtgärder böra snarast möjligt vidtagas mot arsenikfaran. Men mig synes, att här ha vi sökt att vidtaga dessa åtgärder, och här söker regeringen att vidtaga dessa åtgärder. Jag skall icke göra något yrkande, utan jag skall nöja mig med vilket beslut,

Angående
undanröjande
av nu rådande
fara av
arsenikhaltig
oljafärg.

(Forts.)

det kan bliva i frågan. Men besluta vi i enlighet med Första kammarens framställning, synes det mig, att det ordspråket kan tillämpas: att »kasta jätten i ugnen, sedan brödet är bakat».

Herr Branting: Jag tror, att min ärade granne framför mig ändå något underskattar regeringens uppfattningsförmåga, när han säger, att detta beslut i överensstämmelse med Första kammarens blott skulle innebära en sådan meningslös åtgärd, som han här i sin liknelse framställt. I själva verket tror jag, att regeringen och närmast civilministern synnerligen väl komma att fatta innebörden av att icke utskottets förslag, utan Första kammarens beslut även blir Andra kammarens beslut i denna sak. Och just därför, att jag har den fulla tilliten till, att han kommer att förstå den allvarliga vilja, som Andra kammaren sålunda förklarar sig hysa i denna sak, just därför är det, som jag för min del vill på det varmaste tillråda kammaren att uttala en sådan vilja. Det bör dock, herr Byström, vara någon gräns med den artighet och undfallenhet, varom herr Enderstedt talat. Det måste väl dock vara så, att även om kammaren i sitt stora flertal hyser fullt förtroende till regeringens goda vilja, att det väl även bland dem, som i vanliga fall stödja denna regering, kan finnas en misstämning angående dess uppträdande i någon detalj, låt vara rätt viktig, sådan t. ex. som den, vilken här föreligger.

För min del har jag aldrig som tidningsman stuckit under stol med, att jag funnit den långsamhet i detta ärendes behandling, som utmärkt regeringens åtgöranden, vara i hög grad besynnerlig och ingalunda ägnad att tillfredsställa de anspråk, som allmänheten har rätt att ställa. Och jag befinner mig alltså i full konsekvens med mina egna föregående, när jag här ställer mig på deras sida, som önska, att vi just i ett sådant fall som detta skola avvika från gängse praxis, att, då en sak ligger under utredning, icke skicka in en ny skrivelse om skyndsamt behandling. Och jag säger rent ut, att, om det svar, som gavs på herr Zetterstrands interpellation häromdagen, varit mera tillfredsställande och givit säkrare förbindelser att få snabba åtgärder, skulle jag ansett det vara ganska likgiltigt, om man nu går med utskottet eller med Första kammaren. Men just därför, att det svaret innehöll ett avvisande av tanken på, att Kungl. Maj:t skulle kunna »på rak arm» meddela omedelbara föreskrifter, just därför anser jag, att Andra kammaren bör i saken säga, att den *icke* kan följa Kungl. Maj:ts åskådningssätt där, utan anser, att Kungl. Maj:t bör taga saken under förnyad omprövning. Här föreliggande verkligen så allvarliga förhållanden och så bestämda uttalanden från auktoriteter sådana som t. ex. professor Lennmalm, och här föreliggande likaledes så klara och tydliga påpekanden om vilka åtgärder *omedelbart* kunna tillgripas, att det synes mig omöjligt

att komma ifrån saken med att skjuta fram den ett par månader och ingenting göres, förr, än det kommer något utlåtande från den nya kommittén. Vi få icke glömma det sätt, varpå den förra kommittén faktiskt blev sprängd. Det var icke en episod, som länder det svenska kommittéväsendet till heder, att där uppträdde personer, som icke hade med saken att skaffa och faktiskt genom sina åtgöranden bidrogo till sprängningen av denna kommitté.

Jag tror, att, såsom denna sak ligger, Andra kammaren icke bör taga hänsyn till något annat än att ställa för sig den frågan: Hur kunna vi bäst gagna den sak, som det här gäller? Hur kunna vi bäst gagna den stora allmänhetens berättigade intressen, att lika såväl som de statens byggnader, vilka stå under överintendentsämbetets tillsyn, också andra byggnader må kunna skyddas? Och då tror jag, att vi litet var skola kunna säga oss, att detta gagna vi nu bäst genom att biträda Första kammarens beslut. Och jag hoppas i likhet med herr Andersson i Skivarp, att det beslutet måtte bli så enhälligt som möjligt i Andra kammaren.

Herr Christiernson: En talare på stockholms-bänken, icke den ärade talare, som sist hade ordet, utan en föregående talare, har med onödig skärpa i rösten vänt sig mot det anförande, jag nyss höll.

Jag vill nu säga, att jag icke tror, att, när han kommer i sin kammare och begrundar sitt handlingssätt i dag, han ens av sig själf skall få ett svar, som ger honom tillfredsställelse. Och jag tror icke heller, att han av allmänheten i detta land kommer att skörda några lagrar för detta uppträdande, även om en och annan enskild person i detta land kanske är honom tacksam.

Jag fick den förebråelsen emot mig, att jag icke hade tillräckligt beaktat, vad det står i Första kammarens beslut. Och då vill jag säga, att jag aldrig varit formalist och aldrig kommer att bli det. Det ligger icke för min natur. Men jag vet, att skall en riksdagsskrivelse kunna expedieras snart, så kan det endast ske genom ett samstämmigt beslut av kamrarna. Vi hava ett beslut i Första kammaren. Skola vi omedelbart få en riksdagsskrivelse till stånd, tror jag icke, att det kan ske på annat sätt än genom ett beslut av Andra kammaren, som sammanfaller med Första kammarens. Och det var anledningen till att jag uttalade mig för bifall till ett sådant yrkande, i synnerhet sedan utskottets ordförande sagt, att ett beslut i överensstämmelse med Första kammarens beslut vore en oartighet mot regeringen. Då fann jag, att det var ett verksamt sätt att bifalla detta yrkande.

Jag har vidare uttryckt mig så i tanke att i min ringa mån bidraga till att vi skola få importförbud genast. Jag hoppas, att tidningarna referera denna diskussion utförligt. Då får nog

*Angående
undamröjande
av nu rådande
fara av
arsenikkhaltig
oljefärg.
(Forts.)*

Angående
undanröjande
av nu rådande
fara av
arsenikhaltig
oljefärg.

(Forts.)

regeringen i morgon veta, vad som här är sagt i kammaren, och då kommer man nog att finna, att herr Byström den gången fäktade med en klinga något för trubbig.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman, mina herrar! Jag får för min del säga, att, om någonsin den gamla satsen »fara i dröjsmål» är tillämplig, är den det just beträffande denna fråga. Jag tror i olikhet med dem, som vilja göra antydningar om, att det skulle vara en förolämpning mot regeringen eller rättare sagt, någon oartighet mot regeringen, om Andra kammaren nu skulle biträda Första kammarens beslut, att det snarare kan sägas vara tvärtom, att det skulle vara en förolämpning mot regeringen, om vi skulle antaga, att regeringen icke skulle vilja ha stöd av Riksdagen för åtgärder, som äro så pass viktiga.

Hela folket väntar på, att något skall göras i detta stycke. Och jag är viss om att regeringen är villig att göra allt, som kan göras, om den vet, att den har Riksdagen bakom sig, och jag tror, att det i sådant avseende skulle vara till nytta, om denna kammare i likhet med Första kammaren behagade skriva och uppmana regeringen att så snart som möjligt vidtaga åtgärder. Det står »så snart som möjligt», herr Byström, och man kan icke begära mera, än vad som är möjligt. Jag tror, att om vi biträda Första kammarens beslut, då ha vi också uttryckt, vad herr Christierson önskade, nämligen att det skulle bliva genast, som åtgärder böra vidtagas. Vi kunna icke göra mera, och det är det, vi vilja, och det är det, vi hoppas. Jag är övertygad om, att, om denna kammare förenar sig med Första kammaren, så skall regeringen vidtaga skyndsamma åtgärder för att avlägsna denna stora fara, som hotar folket.

Jag yrkar sålunda avslag på utskottets hemställan och bifall till yrkandet om, att denna kammare måtte biträda Första kammarens beslut.

Haruti instämde herrar *Modig, Jansson* i Edsbäcken och *Andersson* i Skrädene.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på de yrkanden, som därunder förekommit; och beslöt kammaren att med avslag å utskottets hemställan biträda Första kammarens beslut i frågan.

§ 4.

Angående
en kanal från
Bällstaviken
till Brunns-
viken.

Till avgörande förelåg nu Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av herr Åkerlunds m. fl. motion, nr 101, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande reglering av Mälarens vattenstånd genom en kanal från Bällstaviken till Brunnsviken.

Uti en inom Andra kammaren av herr Åkerlund m. fl. avgiven, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 101, hade hemställts, att Riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj: anhålla om åtgärder för undersökning, huruvida och till vilken grad en reglering av Mälarens vattenstånd med teknisk och ekonomisk fördel skulle kunna åstadkommas genom en avlopps- och industrikanal av lämpliga dimensioner från Bällstaviken invid Sundbyberg genom Lötsjön och Råstasjön fram till Brunnsviken samt genom en utvidgning av utloppet härifrån och till Lilla Värtan.

*Angående
en kanal från
Bällstaviken
till Brunnsviken.*

(Forts.)

Utskottet hemställde, att Andra kammaren med anledning av ifrågavarande motion för sin del ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t, vid den vidare utredning och behandling av frågan om Mälarens reglering, som genom statsmakternas åtgöranden kunde ifrågakomma, täcktes taga i övervägande, i vad mån denna reglering med teknisk och ekonomisk fördel skulle kunna befordras även genom en avlopps- och industrikanal från Bällstaviken genom Lötsjön och Råstasjön till Brunnsviken samt genom utvidgning av utloppet från denna sistnämnda vik till Lilla Värtan.

Sedan utskottets hemställan föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Olofsson i Ävik, som yttrade: Herr talman! Såsom herrarna torde erinra sig och vilket är angivet i föreliggande betänkande, har herr Åkerlund väckt samma motion även vid 1912 års riksdag. Den motionen tillstyrktes av majoriteten i tredje tillfälliga utskottet liksom nu. Jag tillhörde då nämnda utskott, och jag jämte herr Olson i Torsby reserverade mig mot det beslut, var till utskottet då kom. När detta utskotts betänkande sedan föredrogs här i kammaren, var det, som herrarna nog minnas, så i sista stund, att det var nätt upp omöjligt att få ordet. Det var den 24 maj, som det föredrogs här. Jag begärde emellertid då ordet och påpekade de omständigheter, som för mig varit avgörande, då det gällt regleringen av vattenståndet i Mälaren genom den ifrågavarande kanalen. Jag påpekade då, att med den egendomliga beskaffenhet, som Mälaren har genom sina många öar och ofta tämligen smala sund, blir det för vattnet omöjligt att kunna komma fram med sådan fart, om jag så får uttrycka mig, att någon egentlig reglering kan åstadkommas genom ett utlopp endast vid den ena ändan av sjön. Det ligger alltför stora hinder i vägen därför. Vad den ifrågavarande kanalen beträffar, anser jag nu som då, att den egentligen avser ett ortsintresse för Sundbyberg. Det var den uppfattningen jag hade då, och jag tror, att jag har något fått medhåll av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i det avseendet.

Det kan man se, om man ser efter, hur utskottet börjar sitt

Angående
en kanal från
Bällstaviken
till Brunns-
viken.

(Forts.)

utlåtande i detta betänkande. Utskottet säger: »Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens av utskottet infortrade utlåtande (se bil. 1) kan Mälarens regleringsfråga, åtminstone i av förslagsställarne tänkt utsträckning, icke lösas genom kanalen Bällstaviken—Brunnsviken. Styrelsens huvudsakliga skäl för denna uppfattning är, att i förhållande till den nytta i regleringsavseende, som med kanalen kan åstadkommas, denna kommer att draga större kostnader än de av styrelsen föreslagna regleringsanordningarna i Stockholms ström. Major Enblom säger emellertid själv, att de av honom anförda siffrorna ej kunna göra anspråk på någon större tillförlitlighet, utan att det, för att åstadkomma en sådan tillförlitlighet, tarvas ingående undersökningar samt upprättande av ritningar och kostnadsberäkningar för kanaler med olika storlekar.» Ja, där ha vi ungefär vad denna utredning kommer att visa. Här nämner majoren, att det måste bli flera kanaler, som man måste undersöka. Det är här tillräckligt tydligt uttalat från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att såsom reglering för Mälaren synes denna kanal vara synnerligen olämplig. Det är det motionärerna skjutit framför sig, ehuru det måste här föreligga ett ortsintresse, ett Sundbybergsintresse, som jag i likhet med i fjol anser icke bör vara av sådan beskaffenhet, att Riksdagen bör avfatta skrivelse till Kungl. Maj:t om vidtagande av en så synnerligen dyrbar undersökning av en fråga som denna, som jag icke kan tro, att Riksdagen någonsin kommer att befatta sig med.

Det är givet, att om, såsom nu är beräknat, denna kanal skulle bli en trafikled, bleve den naturligtvis sämre såsom avlopp för Mälaren, ty om kanalen skall trafikeras med pråmar samtidigt som vattnet skall avrinna, måste det väl inverka så, att vattnet icke får det avlopp, det skulle ha.

Jag är för min del övertygad om olämpligheten av detta kanalföretag, såsom inverkan på regleringen av Mälarens vattenstånd. En annan sak vore, om det avsåge att tillgodose någon trafik, men då det är flera järnvägsbroar, som skola gå över kanalen, kunna icke fartyg med master passera, så att den skulle endast kunna trafikeras med pråmar, och därför bleve kanalen icke någon trafikled av större betydelse.

Det förefaller mig, som om utskottet efter att hava besett platsen, som jag vet, att utskottet har gjort, och efter det utlåtande, som utskottet fått från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, borde ha avstyrkt motionen, men till min förvåning har utskottet i stället tillstyrkt den. Jag ber, herr talman, att på grund av vad jag nu anfördt få yrka övslag på utskottets hemställan liksom på motionen i fråga.

Herr Olofsson i Digernäs instämde häruti.

Vidare anförde:

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Som herrarna se, är det beslut, vilket utskottet inbjuder kammaren att fatta, endast ett uppreparande av förra årets beslut. Det kom emellertid så sent, att det icke blev tillfälle att få det behandlat av Första kammaren, varför frågan då förföll. Då förefaller det ganska naturligt, att kammaren å nyo upprepar detsamma.

*Angående
en kanal från
Bällstaviken
till Brunnsviken.
(Forts.)*

Den enda sak, som kommit emellan, är, att vi i år hunnit inhämta väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ställer sig visserligen i detta utlåtande något skeptiskt mot tanken på att använda kanalen till avsett ändamål, men såsom utskottet frambållit, är utlåtandet grundat på endast approximativa beräkningar. Under sådana omständigheter anse vi det för ett billigt tillmötesgående, om vi anmoda Kungl. Maj:t att taga frågan under överbägande, då, såsom vi ha anledning antaga, just frågan om Mälarens reglering inom en icke avlägsen framtid kommer att å nyo upptagas till behandling.

Såsom den föregående talaren anmärkte, synes antagligt, att Mälaren icke kan regleras på en enda punkt på grund av dess säregna beskaffenhet. Det är även den uppfattning, som hyses av utskottet. Men frågan om Södertälje kanal kommer inom kort att upptagas till behandling, och i sammanhang därmed blir frågan om Mälarens reglering åter aktuell. Då anser jag det mycket naturligt, om vi begära, att Kungl. Maj:t i samband med den frågan tar även denna kanalfråga i betraktande.

Det är även en annan anledning, varför vi önska, att frågan snart blir föremål för behandling av Kungl. Maj:t. Det är den kollision, som inträffat mellan kanalföretaget och statens järnvägars anläggningar vid Frösunda. De anläggningar, som där göras, äro beroende av vilken storlek kanalen får. Att kanalen i någon form kommer till stånd, kan man vara övertygad om. Det är ett sanitärt behov för Sundbyberg och dess graunshällen, att en kanal kommer till stånd. Men om den skall utvidgas till att bli en trafikkanal eller eventuellt få sådan storlek, att den kan inverka på Mälarens reglering, det blir en senare fråga, men på denna frågas slutliga avgörande beror rätt mycket, hur statens järnvägar skola ställa sig i fråga om anläggningarna vid Frösunda. På grund härav har utskottet funnit, att det för statens räkning skulle vara särdeles önskvärt att få avgjort vilken storlek, kanalen skall få, så att redan vid arbetenas utförande vid Frösunda vederbörlig hänsyn kan tagas till kanalföretaget.

Det må vara, att detta företag icke alltigenom är ett statsintresse, utan även ett lokalt samhällsintresse, men jag kan icke finna, att staten skall visa sig så avogt sinnad mot det lokala intresse, som föreligger, att man icke kan gå med på den begäran, som utskottet framställt.

Då, som sagt, utskottets yrkande endast innebär ett uppre-

Angående
en kanal från
Bällstaviken
till Brunnsviken.

(Forts.

pande av denna kammares beslut förra året, skall jag icke vidare ingå på frågan utan skall jag inskränka mig, herr talman, till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerlund: Herr talman! Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har visseligen förklarat, att denna kanal icke kan bli ett fullständigt avlopp för Mälarens överflödiga vatten, och det kan ju varje människa veta, att det skulle fordras orimliga dimensioner för en sådan kanal. Men det är ju givet, att även regleringen av Mälarens vattenstånd, som är en ofantligt viktig sak för tusentals jordägare, komme att till icke obetydlig del främjas genom denna kanal.

Det har emellertid icke varit den största anledningen för mig att väcka motionen, utan det är något, som jag anser ännu viktigare. Vi veta, att i de bygder, som skulle beröras av denna kanal, växer befolkningmängden alldeles ofantligt. Hälso-tillståndet kan icke bli annat än eländigt i högsta grad, om icke åtgärder vidtagas att åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd. Därtill kommer, att staten äger själf så ofantligt dybara områden, som ligga neddränkta av vatten, men som genom ett sådant företag som detta skulle bli torrlagda. Vad kostnaderna beträffar är det min livliga övertygelse, att de skulle bli mer än väl betäckta just genom att marken finge ett högre värde.

Om något skall åtgöras, antingen det sker på enskilt initiativ eller genom statens och enskildas samverkan, måste det ske *snart*, ty annars komma statens järnvägars anläggningar att utgöra ett hinder för att komma fram utan oerhörda kostnader. Dessa undersökningar måste ske förr eller senare, det går icke att låta det vara som det är, det kunna herrarna övertyga sig om själva, om herrarna resa ut och känna efter hur det luktar. Det är sannerligen på tiden, att man genast anhåller om undersökning, innan statens järnvägars anläggningar bli färdiga, så att orimliga kostnader komma att lägga hinder i vägen för kanal-företaget.

Man vill låta påskina, att statens kostnader skulle bli orimliga. Det har jag hört förut, även i fjol, men det är icke min tanke och icke de andra motionärernas heller, att staten skulle bidra med större belopp vid undersökningarna, än som svara mot det behov, som staten har av företaget. Det är icke obilligt begärt, att staten skall bidra något, då staten får sin egen dom i bättre skick. Men kan då staten på samma gång främja ofantliga sanitära syften för tio-tusentals människor i dessa bygder, så är det väl icke annat än ett gott verk.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Åkerlund förenade sig herrar *Källman* och *Martin*.

Herr Lemke: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt att uppträda i denna fråga, då jag icke har för avsikt att yrka avslag på utskottets hemställan, och då frågan förelåg på samma sätt i fjol i tredje tillfälliga utskottet, i vilket utskott jag då var ledamot. Men sedan en talare uppträtt och yrkat avslag på utskottets hemställan och den siste talaren berört andra moment i denna kanalfråga, har jag ansett mig böra säga några ord för att närmare klarlägga frågan och lämna några upplysningar till kammaren. Det är så, att denna kanalfråga föreligger så att säga tvåfaldig inom Riksdagen, dels i föreliggande motion, som avser en tappningsfråga, frågan om Mälarens reglering, och dels i en motion, som behandlats på statsutskottets fjärde avdelning, i vilken sistnämnda det gäller ungetär samma kanalfråga, men där det icke är fråga om tappning av Mälaren, utan om en industrikanal och en kanal för reglerande av de sanitära förhållandena. Statsutskottets fjärde avdelnings yttrande i saken torde justeras på måndag, och antagligt är, att frågan kommer upp i annan form i nästa vecka i kammaren, och det kan då vara lämpligt för kammarens ledamöter att hålla detta i minne.

Det är egentligen tre moment, som ingå i denna kanalfråga, eller rättare sagt ursprungligen två moment. Sambällena, som ligga omkring Ballstaviken, vars vatten blivit så förorenat, att det blivit ett sanitärt behov att få bättre avlopp för kloaker där, än som nu finnes, ha icke själva mäktat utföra detta, och då har den tanken uppstått att på något sätt få statshjälp. Där har då blivit fråga om att få till stånd en industrikanal, därför att staten äger områden i närheten av den önskade sanitära kanalen. Och slutligen har denna Mälarens tappningsfråga kommit på tal. Det är ju givet, att intressenterna där icke själva äro intresserade av, att Mälarens reglering skall ske genom denna kanal, utan den fråga, som enbart föreligger i denna motion, har kommit som ett påbröd för att få fram frågan i sin helhet.

Emellertid ligger frågan i viss mån annorlunda i år än i fjol. Jag var med i tredje tillfälliga utskottet i fjol, och jag var den, som egentligen drev fram en kläm ungefär likartad med den, som utskottet nu kommit med, och jag tänker icke heller yrka avslag på densamma. Men man måste dock nu erinra sig, att det tillkommit ett moment, som icke fanns i fjol. Det föreligger nämligen ett officiellt utlåtande från kungl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vari styrelsen säger, att vid en blivande reglering av Mälaren kan en kanal från Ballstaviken till Brunnsviken icke utöva något väsentligt inflytande på andra åtgärder, som ändå måste för regleringen vidtagas och då särskilt den av styrelsen föreslagna anordningen med vidgat avlopp vid Söderström. Därigenom har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bragt denna fråga, såvitt den avser Mälarens reglering, till mycket ringa värde.

*Angående
en kanal från
Ballstaviken
till Brunnsviken.
(Forts.)*

Angående
en kanal från
Bällstaviken
till Brunns-
viken.

(Forts.)

Den andra frågan, som för närvarande ligger hos statsutskottet, måste jag även med några ord beröra, ehuru den icke nu direkt föreligger, ty även den bringar frågan i ett annat läge. Det är nämligen så, att statens järnvägar ha för avsikt att bygga en rangeringsbangård vid Frösunda, och denna bangårds spår-läge med tillhörande byggnader för lokomotiv och vagnar är väsentligt beroende på, hur denna kanal skall byggas. Skall den byggas såsom en stor trafikkanal med fri segelhöjd icke endast för prämar, så måste hela bangården byggas med helt förändrat läge, än om kanalen bygges på annat sätt. Där är således stor influens på den sak, som här är fråga om. Skall tillika tappning genom denna kanal ske för Mälarens reglering, så måste den bli djupare, än som är behöfvligt, om den endast skulle användas som trafikkanal.

Om således här skall ske en utredning av Kungl. Maj:t efter ett beslut av Riksdagen i för utskottet gynnsam riktning, och det således även skall tagas under överbägande, huruvida några tappningsåtgärder skola ske genom denna kanal, så kommer ju järnvägsstyrelsen att framdeles stå inför den frågan: skall det bli reglering av Mälaren på denna väg eller icke? Ty därpå beror, huru kanalbygget skall utföras.

Emellertid kan det ju kanske icke skada, om utskottets kläm här bifalles, ty innan Kungl. Maj:t hinna vidtaga nu äskade åtgärder, så har den andra motionen kommit från statsutskottet och blivit behandlad i Riksdagen, och frågan om Mälarens reglering, som länge stått på dagordningen, kommer väl icke upp före riksdagens slut. Då hinna sålunda Kungl. Maj:t taga båda frågorna under omprövning. Jag har velat säga detta, för att kammarens ledamöter skola ha det i minnet, då frågans andra del kommer före, vilken jag anser vara av större räckvidd.

Herr talman, jag har icke något yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Sedan herr talmannen givit propositioner å de därunder framställda yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas Första kammaren.

§ 5.

Angående
förbättring av
konduktörer-
nas vid statens
järnvägar
löne- och
befordrings-
förhållanden.

Slutligen upptogs till behandling Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av en utav herr Kronlund m. fl. väckt motion, nr 236, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbättring av konduktörernas vid statens järnvägar löne- och befordringsförhållanden.

I en inom Andra kammaren avgiven och till utskottet hänvisad motion, nr 236, hade herr *Kronlund m. fl.* hemställt, att

Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att bringa löne- och befodringsmöjligheterna för konduktörskåren vid statens järnvägar i uti motionen angivna avseende i överensställelse med grunderna för den av statsmakterna år 1907 för denna kår beslutade löne-reglering.

*Angående
förbättring av
konduktör-
nas vid statens
järnvägar
löne- och
befodrings-
förhållanden.*

Utskottet hemställde, att Andra kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes upptaga frågan om konduktörskårens löne- och befodringsmöjligheter till förnyad prövning samt vidtaga de åtgärder, som av denna undersökning kunde föranledas.

Utskottets hemställan föredrogs och yttrade därvid:

Herr Lemke: Herr talman, mina herrar! Då jag icke kan gilla en del saker, som motionärerna framfört i denna motion, och icke heller kan fullt instämma i den motivering, som utskottet förebragt, så har jag ansett mig nödsakad att begära ordet i denna fråga, och särskilt därför att man förmodligen kan förvänta sig att få höra något från s. k. sakkunnigt håll. Jag skall tillåta mig att till en början i korthet omnämna för dem av kammarens ledamöter, som icke närmare studerat betänkanDET, den organisationsform, som före omorganisationen 1908 och den löneroglering, som skedde efter 1906 års lönerogleringskommittés framställning, existerade för tågpersonalen vid statens järnvägar. Den personalen bestod då av två grupper, nämligen dels *packmästare* och dels *konduktörer*. De senare hade högre grad och skötte tågbeFälet samt viktigare saker på tåget, under det packmästarna på t. ex. persontågen hade hand om res- och ilgodset. Så fanns dessutom en distinktionsgrad, överkonduktörerna, men detta var icke någon grad inom avlöningsreglementet eller någon särskild grupp, utan det var endast en distinktionsgrad, som tilldelades äldre konduktörer, vilka tjänstgjort på ett förtjänstfullt sätt. De fingo yterligare en galon på mössan, men löpte dock i samma lönegrad som konduktörerna.

Den nu föreliggande frågan sönderfaller i två avdelningar, en befodringsfråga och en lönefråga. Vad först *befodringsfrågan* beträffar, så framföra motionärerna upprepade gånger i motiveringen på ett mycket bestämt och konkret sätt samt lägga i munnen på 1906 års lönerogleringskommitté den meningen, att det skulle vara av kommittén fastslaget en gång för alla, att befodringsgarna skulle ske på det sättet, att 47 proc. av det befintliga antalet tågpersonal skulle befodras till tågmästare, då den nya organisationen kom till stånd. Jag vill bestämt påstå, att detta är ett oriktigt citat av motionärerna, och att det är en oriktig uppfattning. Den siffran, 47 proc., som lönerogleringskommittén anförde, gällde — det ber jag få understryka — endast

Angående
förbättring av
konduktörernas
vid statens
järnvägar
löne- och
befordrings-
förhållanden.
(Forts.)

övergångsåret. Den gällde det samlade antalet konduktörer, som *den tiden* fanns, och kommittén har aldrig sagt någonting annat, än att om man tillämpar de principer, som här enligt kommitténs förslag skulle tillämpas i befordringshänseende, så komme 47 proc. av det *dåvarande* antalet konduktörer att vid övergångsåret 1907 bli tågmästare. Jag vill icke trötta med att uppläsa kommitténs betänkande, men jag har det i min hand och kan upplysa, att kommitténs resonemang i denna sak återfinnes på sidorna 161 och 173. Jag kan därur icke uppläsa annat, än att kommittén i förbigående nämnt, att av det antal konduktörer och packmästare, som *den tiden* fanns, vid övergången och efter denna reglering 47 proc. skulle bli befordrade till tågmästare. Det säger sig ju för övrigt självt, att det skulle vara nästan naivt, om en löneruleringskommitté, som genom hela sitt uppdrag hade att göra så djupgående studier för hela kåren, skulle kunna för en särskild grupp fastslå en sådan bestämd befordringsiffra för all framtid. Nu inträffar det så lyckligt, att här finnes en ärad ledamot i kammaren, som var medlem av denna 1906 års löneruleringskommitté, och jag antager, att han kan vara i tillfälle om så erfordras att konstatera, att min uppfattning i denna sak är riktig.

Det torde vara aldeles klart beträffande denna befordringsfråga, att vad som skall vara konstituerande och bestämmande för antalet tågmästare måste vara *behovet* vid statens järnvägar av detta slags tågpersonal, och detta behov är ju aldeles direkt beroende av trafikintensiteten, d. v. s. tågantalet. Redan kommittén sade ju på sin tid, att den icke beräknade, att det skulle vara sådant tågbefäl som tågmästare på lokaltåg och icke heller på fakultativa tåg, extratåg eller specialtåg, vilkas antal man icke kan beräkna. Där behövs heller icke sådant befäl, utan där kan man nöja sig med allenast konduktörer eller som biträden de aspiranter och vikarier, som ju alltid finnas till hands. Om man då utgår ifrån, att varje ordinarie tåg, vare sig snälltåg, persontåg eller godståg, bör ha ett tågbefäl av tågmästares grad, så får man antalet tågmästare. Detta antal kan icke fixeras till någon bestämd procentsiffra av hela antalet tågpersonal, utan det varierar från tid till tid alltefter behovet.

Sistlidna år infordrade järnvägsstyrelsen från samtliga distriktsförvaltningar utredning över behovet särskilt av tågmästare och särskilt av konduktörer. Dessa utredningar ingåvos till styrelsen i slutet av 1912, och i början av innevarande år har järnvägsstyrelsen på grund av dessa utredningar från förvaltningarna bestämt antalet tågmästare med hänsyn till det behov, som nu förefinnes. Under mars månad, då jag under påskferierna var nere i Malmö, verkställde jag i mitt distrikt de befordringar, som skulle ske på grund av järnvägsstyrelsens beslut. Jag kan således icke se annat, än att denna befordringsfråga är löst, och

att den är löst på den enda rationella grund, som kan komma ifråga i detta fall. Behovet av tågmästare giver sig till känna olika under olika tider alltefter trafikintensiteten. Det skulle ju se bra illa ut, att i tider, då man höjer starka rop emot användandet av s. k. överkvalificerad arbetskraft, göra ett större antal tågbefäl till tågmästare, än behovet kräver.

Till min förvåning har jag vid samtal med en och annan utskottsledamot trott mig finna, att utskottet icke skulle vara medvetet om, att järnvägsstyrelsen företagit denna överräkning och låtit verkställa dessa befordringar. Det förefaller mig dock nästan omöjligt. I allt fall är det givet, att motionärerna icke visste någonting om det, ty då de väckte sin motion, var den saken icke klarerad. Men under den tid utskottet behandlat och utrett frågan, så har den blivit klarerad.

Detta tågmästareantal behöver för övrigt icke vara och kommer icke att vara något fixt antal. Vi stå nu snart helt säkert inför nödvändigheten att dubblera dagsnålltågen på huvudlinjerna och sålunda få ett större antal ordinarie fjärrgående tåg. Därmed följer, att vi behöva ett större antal tågmästare, och då kommer ju procentsiffran att stiga. I påskas låg inom de olika distrikten procentsiffran mellan 41 och 45, naturligtvis olika inom olika distrikt. Det visar ju därigenom, att löneregleringskommittén icke räknat så orätt, då den kom med sin siffra 47 % för övergångsåret 1906—1907. Detta var emellertid efter då rådande förhållanden, men förmodligen ha lokaltågen och extratågen sedan den tiden något ökats, så att tågmästareantalet sjunkit i förhållande till hela antalet tågpersonal. Men, som sagt, detta kan ändras, och det kan ändras varje år, ty det är varje distriktschef och distriktsförvaltning obetaget att när så behövs göra en överräkning, hur tågmästareantalet stämmer med tågantalet, och sedan vid avgivande av årsstaterna gå in till järnvägsstyrelsen, om så behöves, och begära nya beställningar. Efter den principen kommer jag för min del att handla i det distrikt, vars chef jag är. Detta nu om befordringsfrågan.

Går man sedermera över till *löneregleringsfrågan*, så ha ju motionärerna påstått, att 1907 års lönereglering i själva verket icke skulle ha inneburit någon förbättring för tågpersonalen vid statens järnvägar, med nu fluktuerande befordringsmöjligheter. Då måste man härvid först och främst påpeka en sak, som motionärerna alldeles ha förbisett, nämligen att när löneregleringen skedde år 1907, så togs hela packmästaregraden bort, och packmästarna uppflyttades *på en gång* och befordrades till konduktörer och kommo därigenom i ett mycket gynnsammare läge än förut, genom att de fingo högre begynnelselönen och fingo sin lönebefordran ordnad efter nya regler. Så tillkom dessutom denna tågmästaregrad, som förut icke alls fanns annat än som en distinktionsgrad. Jag tror, att om man skall bedöma, om löneregler-

Angående förbättring av konduktörernas vid statens järnvägar löne- och befordringsförhållanden.

(Forts.)

Angående
förbättring av
konduktörernas
vid statens
järnvägar
löne- och
befordrings-
förhållanden.
(Forts.)

ringen varit favorabel eller icke för denna grupp, får man icke förbigå detta, att hela den lägre packmästaregraden med sina löner försvunnit och en ny högre grad tillkommit. För övrigt, om man skall praktiskt bedöma, huruvida tågpersonalens ställning i allmänhet är dålig eller icke, kan man göra det därigenom, att man ser efter huruvida det finnes talrika aspiranter till eller folk, som gärna vill komma in i denna grupp. Då förhåller det sig här så, att det finnes ingen personalgrupp, som innebär befordran från lägsta graden, som är så eftersökt som just denna. De allra flesta stationskarlar vilja »ut och åka», som det heter. Man kan säga att de »stå i kö» för att få vikariat till och bli konduktörer. De vilja mycket hellre gå den vägen än bli stationsförmän, bangårdsmästare eller gå den inre expeditionsvägen. Detta tyder väl icke på, att denna grupp skulle vara dåligt ställd i fråga om löneförhållanden eller tjänsteförhållanden, ty då vore det icke sådan åtrå efter att få komma in i denna grupp.

En sak, som också bör ihågkommas, när man talar om tågmästarnas antal — jag borde ha nämnt det nyss, men jag förbigick det — är det, att järnvägsstyrelsen tillsatt en del s. k. tjänstgöringskommissioner, som snart lära ha avslutat sitt arbete, inom statsbanenätet, och de haft till uppgift att se efter, om överansträngning föreligger eller om det är för liten eller för stor personal, och i deras uppdrag ingår också att taga reda på tågpersonalens förhållanden. När dessa kommissioner komma med sitt betänkande, får man alltså se, vad de ha att säga om tågpersonalen.

Då jag var nere i Malmö i påskas, hade jag besök av ett ombud just för konduktörspersonalen, som ville interpellera mig om min ställning till föreliggande motion, och jag hade då ett ganska långt samtal med honom och försökte klarlägga min ställning i frågan för honom, och framdrog de synpunkter, jag här i korthet anfört inför kammaren. Jag sade honom, att jag för min del kommer alltid att ställa mig på den basis, att det bör vara lika stort antal tågmästare som ordinarie med fjärrgående tåg, d. v. s. så många som vi ha behov av att ha, och att jag komme att anse mig skyldig att alltid anhålla hos järnvägsstyrelsen om ett sådant antal. Jag hade, som sagt, ett ganska långt samtal med honom, och jag fick det intrycket, att han, när vi skildes, hade en något ändrad och klarare syn på tingen, än när vi började samtalet. Jag har flera andra gånger haft tillfälle att stå i direkt förbindelse med tågpersonalen inom mitt distrikt, särskilt genom att vi ofta underhandlat med varandra om de rätt svåra turlistor för deras tjänstgöring, som måste göras upp inom detta distrikt med dess många banlinjer. Och jag får säga, att jag hyser den allra största aktning och välvilja för denna tågpersonal, som i det hela — undantag finnas naturligtvis, alldeles som inom alla andra kårer — är en mycket pliktrogen och arbetsam personal med mycket goda egenskaper. Det kan alltså icke vara

roligt för mig att stå här i Riksdagen och — som det naturligtvis sedan kommer att låta ute i landet och bland personalen — tala emot deras intressen. Men jag kan icke komma därhän, att jag anser motionärernas och utskottets yrkanden förenade med billighet och rättvisa, ty jag måste taga hänsyn till min övertygelse om vad som är det lämpligaste i detta fall, ehuru det, som sagt, icke är roligt att stå och tala emot en sådan sak, ty jag vet, att det naturligtvis kommer att misstydas. Då jag emellertid icke kan se någon annan hållbar grund för detta än att tågmästareantalet icke får fastslås efter någon viss procentsiffra en gång för alla, utan att det måste vara beroende på behovet, och då jag icke kan vidgå, att denna personalgrupp är sämre ställd än andra, vilket de praktiska förhållandena icke alls tyda på, eftersom dessa anställningar äro så eftersökta, är det omöjligt för mig att ansluta mig till utskottets hemställan, utan jag ber, herr talman, att få yrka avslag å denna hemställan.

*Angående
förbättring av
konduktörernas
vid statens
järnvägar
löne- och
befordrings-
förhållanden.*
(Forts.)

Herr von Sneidern: Herr talman! Jag beklagar, att den föregående talaren icke lyckades bibringa mig den klarare blick på frågan, som han trodde, att de konduktörer erhållit, med vilka han samtalade i Malmö. Herr Lemke sade, att denna fråga sönderfaller i en befordrings- och en lönefråga, och om så hade varit förhållandet, kunde man ju möjligen haft några anmärkningar att rikta mot utskottsutlåtandet, men förhållandet är just det, att dessa frågor äro sammanblandade och hopfogade i det kommittéutlåtande, som ligger till grund för den lönereglering, som genomfördes år 1907. Herr Lemke ville icke trötta kammaren med ett uppläsande av löneregleringskommitténs utlåtande, men han uppgav, att motionärerna gjort ett oriktigt citat. Jag nödgas därför ur kommitténs utlåtande uppläsa de rader, som handla om denna fråga, för att kammaren själv må bliva i tillfälle att döma, huruvida konduktörerna verkligen missuppfattat vad som kommittén sagt och vad som Riksdagen och Kungl. Maj:t sedan beslutat. Den skriver här: »Enligt kommitténs förslag erhåller en konduktör redan efter 15 tjänstår en avlöning, som, inräknat hyresbidrag, å de billigaste orterna visserligen med 180 kronor understiger konduktörernas nuvarande avlöningsförmåner (undantagandes milpenningar) i högsta lönegraden, men däremot å de dyraste orterna, om dyrtidstillägget medräknas, med enahanda belopp överstiger nämnda förmåner. Men därutöver skulle inom ifrågavarande grupp ett antal befattningshavare, motsvarande omkring 73 % av nuvarande antalet konduktörer och omkring 47 % av sammanlagda antalet konduktörer och packmästare, i mån av ålder och duglighet beredas tillfälle att genom befordran till tågmästarejänst uppnå en avlöning, som å en billig plats med 180 kronor och å de dyraste platserna med 470 kronor överstiger nuvarande högsta konduktörsavlöningen. Sammanställer

*Angående
förbättring av
konduktörernas
vid statens
järnvägar
löne- och
befordrings-
förhållanden.*

man ovanstående siffror, torde därav framgå, att kommitténs nu omhandlade förslag framför allt avser dels att, i överensstämmelse med den förut av kommittén uttalade principen, avpassa avlöningen efter vikten af de vederbörande befattningshavare åliggande sysslor, dels ock att företrädesvis tillgodose behovet av löneförbättring å de dyraste platserna.»

(Forts.)

Jag kan, när jag läser detta — och utskottet har gjort på samma sätt — icke komma till någon annan uppfattning än just den, att denna procent, som här är angiven, verkligen var en förutsättning för den lönereglering, som vidtogs för denna tjänstemannakår, med andra ord, att man utgått ifrån, att denna procent ungefärligen skulle bli befordrad till högre lönegrad, och just därför att ett så stort antal skulle bli befordrade, har man fastställt lönerna mindre än som skulle ha blivit förhållandet, om procenten befordrade varit mindre. Om nu sedan av de faktiska förhållandena visar sig, att procenten befordrade blivit mindre än av kommittén antagits, får man ursäktas och finna det naturligt, om konduktörerna ansett sig ha kommit i en sämre ställning än av Riksdagen och Kungl. Maj:t var avsett. Det är icke heller något annat som utskottet med sitt yrkande velat få fram, än att det skulle av Kungl. Maj:t tagas i övervägande, huruvida icke, om den omnämnda förutsättningen brustit för löneregleringen, konduktörsklassen borde på något annat sätt soulageras.

Nu kan man tvista om ordet »omkring», vad det skall betyda. Men naturligtvis är det så, att den, som kommit i en ogynsam ställning härvidlag anser, att skillnaden icke är så obetydlig, när det endast är 40 % som blivit befordrade.

Den föregående ärade talaren sade, att frågan nu är löst, enär man under den senaste tiden har haft en utredning och då kommit underfund med, hur många platser som borde tillsättas, samt förebrådde utskottet, att det icke tagit reda på denna sak. Detta uttalande förvånade mig ganska mycket, och jag förmodar, att herr Lemke icke genomläst den skrivelse, som vi ha erhållit från kungl. järnvägsstyrelsen och som finnes här bifogad till utlåtandet. Där omtalas hela denna utredning och dess resultat. Den ledde till, att 12 nya tågmästarebefattningar tillsattes, varigenom procenten för tågmästarna höjdes från 40,6 till 41,2 %. »Emellertid» — tillfogar järnvägsstyrelsen — »vill styrelsen i detta sammanhang framhålla, att frågan om ett riktigt avvägande av behovet av tågmästare och konduktörer icke kunnat finna sin slutgiltiga lösning genom dessa undersökningar och de i anledning därav av styrelsen vidtagna åtgärderna.» Kungl. järnvägsstyrelsen uppfattar sålunda icke alls frågan såsom slutgiltigt löst, som herr Lemke gör. Det är en absolut skillnad på dessa uppfattningar, och vi ha i detta fall följt järnvägsstyrelsens uppfattning, vilket enligt mitt förmenande varit det riktiga.

Herr Lemke uppehöll sig länge vid, att man icke skulle utnämna flera tågmästare än som behovet krävde. Utskottet är fullkomligt av samma uppfattning. Vi ha särskilt reserverat oss mot den uppfattningen, att vi skulle påfordra, att flera tågmästare skulle tillsättas än som behöves. Vi vilja icke alls uppmuntra på något sätt användandet av överkvalificerad arbetskraft, men vi vilja på samma gång säga ifrån, att ett *stadigvarande* upprätthållande av en högre tjänst skall ge anledning till befordran till denna tjänst, dess grad och dess löneförmåner.

*Angående
förbättring av
konduktörernas
vid statens
järnvägar
löne- och
befordrings-
förhållanden.*
(Forts.)

Vad vi begärt och föreslagit, att Riksdagen skall till Kungl. Maj:t hemställa om, det är endast, att Kungl. Maj:t skall taga i övervägande, huruvida icke, då enligt vår uppfattning den förutsättning, under vilken 1907 års lönereglering kom till, icke fullt har blivit verklighet, det vore skäl, att konduktörskåren finge något soulagemang för detta förhållande, och det förefaller mig, att det är en ganska billig begäran, som av oss framställts, och att den bör av Riksdagen bifallas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Winberg* instämde häruti.

Herr Widlund: Herr talman! Den ärade talaren på Malmöbanken nämnde nog så riktigt, att denna fråga har två sidor. Den är en befordringsfråga och, framför allt, — jag ber att få betona detta — en lönefråga just, för den kår det här gäller. Det är just på grundvalen härav, som vi gått fram med motionen och som utskottet kommit till det resultat, som det för närvarande kommit till. Vi få lov att komma ihåg, att lösningen av denna befordringsfråga innebar den enda löneförmån, som konduktörerna då uppnådde. Vi ha icke, det vågar jag försäkra herr Lemke, bortglömt eller förbisett, att den dåvarande packmästarekåren också fick en löneförhöjning, men detta har icke med denna fråga att göra, ty denna fråga berör endast de dåvarande konduktörerna, som ännu stå obefordrade till ett antal av 89. Det är således hela denna grupp, som i detta Riksdagens beslut och kommitténs framlagda förslag fick sin lönefråga ordnad endast i form av lösandet av denna befordringsfråga. Sålunda är det reellt sett en lönefråga för konduktörskåren. Nu säger herr Lemke, att denna procent, 47 %, som det här är fråga om, endast skulle gälla under övergångsåren. Ja, det må vara sant detta. Jag är också av samma åsikt som herr Lemke, att man icke får stanna vid ett fixt procentuellt tal, när det gäller tågmästarna. Det vore alldeles oriktigt, ty tågmästarnas antal skall vara baserat på tågens antal och på tågens art, d. v. s. det bör bestämmas efter antalet och beskaffenheten av de tåg som insätts på linjerna. Men nu är det väl så, att tankegången i

Angående
förbättring av
konduktörernas
vid statens
järnvägar
löne- och
befordrings-
förhållanden.

kommitténs förslag varit, att de gamla tågföraretjänsterna skulle utbytas mot nya tågmästaretjänster. Vi hade sålunda en bestämd plan att följa, och det var denna som efter konduktörernas mening icke har fullföljts.

Det har också påpekats en del andra förhållanden, som äro nog så talande. Det finnes nämligen i 1913 års lönestat 26 stycken av denna personal, som icke äro befordrade, men de äro upptagna i lönestaten, och det finns, tror jag, 46, som äro upptagna på vederbörande turlistor, tjänstgöra sålunda såsom tågförare, men som det oaktat icke äro befordrade till tågförare. Och konduktörskåren står fullkomligt ense med herrarna i järnvägsstyrelsen i, att på lokaltåg och sådana tåg, där det rimligtvis icke bör vara tågmästare, kan man aldrig sätta i fråga, att några tågmästare skola följa med. I det fallet är man sålunda överens med järnvägsstyrelsen. Men det är något annat, som järnvägsstyrelsen vill göra och låta. Bland annat kan jag säga, att det finnes ett tåg mellan Stockholm och Göteborg med samma nummer, med vilket icke följer tågmästare. Man kan väl icke säga, att detta är ett lokaltåg, och att det därför icke behöver besättas med tågmästare.

Vidare påstår herr Lemke, att denna fråga är löst. Nej, den kan icke vara löst, då järnvägsstyrelsen själv säger, att den icke är löst. Det förefaller mig dock egendomligt, att denna bestämmelse angående tågmästarna icke har kunnat bli klar, förrän just nu i år. Redan 1907 var denna lönegrad bestämd. Sålunda skulle man kunnat tänka sig, att under loppet av år 1907 och senast under första delen av 1908 järnvägsstyrelsen skulle ha fått klart, hur många tågmästare det skulle vara. Den har emellertid icke ens fått detta klart den dag, som idag är. 1912 har det kommit uttalande från distriktsförvaltningarna och då fanns det plus åtta. Det var i början av år 1912. Under senaste delen av samma år kom åter uttalande, då var det minus tolv tågmästare. Detta var så tidigt, att vinterturlistorna skulle fastställas — det var sålunda på sommaren — som man kom under fund med, att det saknades tågmästare. Det oaktat ha dessa tågmästare icke satts till, förrän just nu i dagarna, när vår motion kom fram. Denna händelse ser ut som en tanke; och det tycks, som om det behövdes några påtryckningar för att järnvägsstyrelsen skall följa de bestämmelser och de linjer, som av Riksdagen äro utstakade.

Vidare vill jag framhålla beträffande den tjänstgöringskommission, som järnvägsstyrelsen kryper bakom, och som nu är tillsatt — den tillsattes den 31 oktober 1911 — att av dess instruktion, som jag har erhållit en avskrift av, framgår, att den icke ursprungligen fått sig ålagd någon undersökning av konduktörernas tjänstgöringsförhållanden, i vad det gäller tjänstegrad. Man finner det icke i föredragandens framställning inför järn-

(Forts.)

vägsstyrelsen, ej heller i instruktionen. Instruktionen är uppställd mycket tydligt, och den talar under rubriken *B* »Beträffande tåg-tjänstgöringen» på följande sätt: »Huruvida genom konduktörspersonalens sammanförande i grupper för olika slag av tåg och tjänstgöringsturens ordnande — i vissa fall — utan hänsyn till distrikts- och sektionens gränser personalen lämpligen skulle kunna erhålla längre turer och längre sammanhängande fritider och samtidigt härmed — med behörig hänsyn tagen till föreskrifterna om sabbatsvila — besparing av personal kunde uppnås, samt ändamålsenligheten därav, att tjänstgöringen å olika slag av tåg värdesattes olika». Ja, därav framgår, att denna tjänstgöringskommissionens utslutande uppgift var, åtminstone i första början, när den sattes till, att undersöka tjänstgöringsförhållandena i vad det gällde överansträngning eller för stort antal av personal på olika platser. Detta är tjänstgöringskommissionens uppgift, men icke att se efter, huruvida tåg böra vara besatta med tågmästare eller konduktörer. Det framgår icke av den instruktion, som föreligger, och jag vågar försäkra, att det endast är en vändning i senare tider, som järnvägsstyrelsen gjort, då den åberopar tjänstgöringskommissionen.

*Angående
förbättring av
konduktörernas
vid statens
järnvägar
löne- och
befordrings-
förhållanden.*

(Forts.)

Herr Lemke säger helt nonchalant, att det är mycket lätt att ändra tågmästarebesättningen vid de olika distrikten. Man bara går in till järnvägsstyrelsen och begär, så är den saken ordnad. Ja, det kanske går, där det finnes vaksamma, präktiga och snälla distriktschefer, där blir detta tillgodosett, men där det icke finnes sådana, där går det icke. Det kan herr Lemke ge mig rätt uti, att sådana böra förhållandena icke vara vid en så stor förvaltning som järnvägsförvaltningen, att det kan bero på den och den distriktschefen utan det bör vara mera klart normerande bestämmelser, när det gäller en så viktig syssla som denna.

Nu frågar jag mig också: varför kan icke järnvägsstyrelsen komma till det resultatet, att man mer och mer indrager tågmästare-tjänsterna? Det kan den väl göra, ty nu för tiden är det lika stora fordringar på en konduktör som på en tågmästare. Ja, det kan vara fall där konduktören har ett mera ansvarsfullt eller i varje fall ett mera maktpåliggande göra än tågmästaren. Nu kommer järnvägsstyrelsen till det resultatet kanske, att man bör draga in här och var, och till slut blir det så, att tågmästarna bara stå kvar i avlöningsstaten, ty därifrån lär det icke gå att utplåna dem. Hur ställer det sig då, när det gäller lönefrågan? Då denna lönegrad har utslutande tillkommit, för att ge konduktörerna en ersättning gent emot de grupper, som fingo sin löneförhöjning? Ja, den blir olöst, och då bör man väl i rättvisans namn få fram något resultat, som ger denna konduktörskår en ersättning för vad den förlorat eller kan komma att förlora.

Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Angående
förbättring av
konduktörernas
vid statens
järnvägar
löne- och
befordrings-
förhållanden.

(Forts.)

Herr Lemke: Herr talman! Här har man nu under debatten kommit in på en hel del detaljsaker i fråga om vilka jag icke anser mig kunna replikera, då det icke kan intressera herrarna och det dessutom är svårt för icke-fackmän att bedöma dem. Jag skall därför inskränka mig till att endast taga upp några frågor av mera pregnant betydelse, vilka varit före här.

Utskottets ordförande läste upp en passus ur löneregeringskommitténs betänkande på sidan 173, och det gjorde han naturligtvis för att få fram denna siffra, som motionärerna, utskottet och alla, som vilja denna sak, här ridit på, nämligen 47 %. Men han läste *icke* upp, vad som står på sidan 161. Det skall jag deremot be att få göra.

Där heter det: »Beträffande antalet befattningshavare inom sistnämnda grupp, torde detta komma att bero på utredning rörande det mera stadigvarande behovet av tågförare vid tiden för reformens genomförande. Kommitténs mening är emellertid icke, att tågmästare skulle tjänstgöra å tåg av lokal natur.» Jag vågar påstå, att om man sammanställer detta av mig upplästa ställe med det förut citerade, får man en helt annan syn på saken. Man får då alldeles klart för sig, att kommittén sagt, att det är behovet, som skall vara grundläggande, och det är detta jag också sagt, och jag kan icke inse, att det finnes någon bättre och rationellare grund för saken än denna. Den kan icke baseras på en viss procentsiffra, utan det är trafikbehovet, som får bestämma antalet av dessa funktionärer.

Så har utskottets ordförande vidare sagt, att utskottet har fått »vatten på sin kvarn» — om jag så får säga — genom att järnvägsstyrelsen sagt, att detta icke är någon slutgiltig lösning av frågan. Nej, detta är sant, och det har jag också sagt. Den frågan blir aldrig slutgiltigt löst, ty då dess behandling beror på behovet, så fluktuerar antalet, och jag anser, att det är distriktschefens skyldighet att höra trafikdirektören och taga reda på antalet fjärrgående tåg och antalet tågmästare, och finner han sig då icke hava erforderligt antal tågmästare, bör han begära nya beställningar hos järnvägsstyrelsen.

Nu har herr Widlund komplimenterat mig som distriktschef. Men jag vill visst icke taga åt mig, att det skulle vara bättre ställt i mitt distrikt än i mina kollegers, och jag kan försäkra herr Widlund, att de göra på samma sätt som jag. Och om vi icke gjorde det, tror herr Widlund, att järnvägsstyrelsen skulle vara så slapp, att den icke skulle se upp med oss och icke se sig omkring över hela nätet och reglera detta förhållande? Det tror jag icke kan ske med den energiske chef, som nu sitter i spetsen för vår styrelse. Dessa förhållanden regleras nog lika på alla distrikt, var lugn för det.

Vidare vill jag säga ett par ord om befordringarna. Det är en hel massa konduktörer, som aldrig bliva befordrade till tåg-

mästare. Men det beror på, att icke vem som helst duger till tågmästare. Nej, herr Widlund, det duger icke att taga vem som helst. Vi förfara mycket noggrant härmed. Det fordras befäls-egenskaper, nykterhet, det fordras att ha väl skött en sträng tjänstgöring förut. Jag för min del befordrar icke inom mitt distrikt, där det finnes en hel del konduktörer, som icke blivit tågmästare, andra än dem, som skött sig väl. Denna omständighet gör alltså, att det icke är så farligt som utskottet sagt, med att tågmästarna icke skulle uppnå högsta lönegraden, innan de bli pensionsmässiga, ty genom att en hel del äldre stå kvar, bliva yngre befordrade tidigare och komma upp i högre lönegrad. Jag tror icke, att det finnes den ringaste fara för att icke tågmästarna skulle kunna uppnå högsta lönegraden, innan pensionsåldern inträtt.

*Angående
förbättring av
konduktörernas
vid statens
järnvägar
löne- och
befordrings-
förhållanden.*

(Forts.)

Ja, det skulle vara mycket mer att bemöta i detalj, men det skulle föra mig alldeles för långt. Jag vill emellertid hemställa till dem av herrarna, som vilja tänka mera allvarligt, innan de fatta sitt beslut, varthän det skulle bära iväg för de stora verken, som ha stor personal, och för vilka lönerogleringar skett och lönerna blivit fastställda, om det skulle vara möjligt att på enskild motionsväg få till stånd ett riksdagsbeslut, som trycker på regeringen, så att regeringen sedan låter vederbörande styrelse fastställa särskilda befordringsmöjligheter och särskilda löner för särskilda grupper av personalen och sålunda bryter det sammanhang, som lönerogleringskommittén avsåg att vinna, då den kom med förslag om lönerna för alla grupper inom hela verket. Jag tror, att det vore i högsta grad olyckligt, och jag vill säga, att inom stora delar av personalen vid statens järnvägar råder ingalunda den uppfattningen, att denna tågpersonalsgrupp intager någon dålig undantagsställning. Tvärtom tror jag, att om det vore möjligt att få igenom den sak, som motionen åsyftar, att det bleve en förbättring i löne- och befordringsförhållandena för tågpersonalen, skulle andra grupper av personalen inom verket se detta med avundsjuka och oblida ögon, och jag kan icke neka till, att jag tycker, att denna avundsjuka skulle vara befogad. Jag har velat sagt detta för att visa herrarna, hur farligt det är att gå in på partiella lönerogleringar i ett verk, där en lönerogleringskommitté förslagsvis ordnat det hela efter genomgående principer. Jag ber fortfarande, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr von Sneidern: Varken utskottet eller jag har glömt den passus på sid. 101, som herr Lemke här nyss uppläste, nämligen att antalet tågmästare skulle göras beroende av ett mera stadigvarande behov av tågförare vid tiden för reformens genomförande. Men varken i järnvägsstyrelsens utlåtande eller av den representant från järnvägsstyrelsen, som varit uppe i ut-

Angående
förbättring av
konduktörernas
vid statens
järnvägar
löne- och
befördrings-
förhållanden.
(Forts.)

skottet, har den tolkning gjorts gällande, som herr Lemke kom med, eller att detta konstaterande av behovet utav tågmästare skulle ha ägt rum, utan tvärtom har det sagts, att detta är något, som man ännu icke fått konstaterat och som man icke kan få någon slutlig uppgift om genom den utredning, som skett i år, utan först genom tjänstgöringskommissionens undersökningar. Vi framställde i utskottet särskilt den frågan, huru det kunde vara möjligt, att man kunde få draga så långt ut på tiden, att en reform, som skulle ha genomförts år 1907, ännu icke sex år därefter vore klar, och därpå fingo vi icke något tillfredsställande svar.

Herr Lemke varnade vidare kammaren för att sönderbryta en så nyligen fastställd löneroglering som den nu ifrågavarande endast på den grund, att en enskild kår på privat väg framställt sina önsknings till Riksdagen. Jag vill därpå blott svara, att det ingalunda här är fråga om att sönderbryta någon löneroglering, utan allenast att på en enskild punkt justera densamma i överensstämmelse med Riksdagens eget beslut. Jag tror icke, att det ligger utanför Riksdagens vare sig befogenhet eller värdighet att lyssna till framställningar från en kår om att få sina, som de anse, rättvisa krav tillgodosedda. Här är endast fråga om att ingå till Kungl. Maj:t med en begäran om att upptaga denna sak till övervägande. Vi ha i övrigt icke ingått i några detaljer, utan ha endast funnit att en av de förutsättningar, under vilka denna löneroglering skett, icke blivit verklighet, och på grund därav ha vi fattat vårt beslut och gjort vår hemställan.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på avslag därå, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i förstnämnda proposition.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas Första kammaren.

§ 6.

Avgavs en motion, nr 355, av herr *Hansén* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omreglering av folkskoleinspektionen.

Ifrågavarande motion blev på begäran bordlagd.

§ 7.

Härefter erhöles på begäran ordet av

Herr Rydén, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Innevarande års Riksdag har utmärkt sig för en arbetsintensitet från början,

Interpellation.

som torde avsevärt överträffa varje föregående. Tack vare tillmötesgående från samtliga riksdagspartier liksom från talmännens och utskottsordförandenas sida, vunno framställda yrkanden om åtgärder till påskyndande av riksdagsarbetet beaktande på alla håll. Utskotten — särskilt de tillfälliga — valdes i år tidigare än vanligt, och genom att under början av Riksdagen förlägga onsdagarnas och lördagarnas riksdagsplena till eftermiddagarna, invanns åt utskotten en arbetstid, som åtminstone av de mest arbetstygnda väl utnyttjades. Resultatet blev ock, att riksdagsarbetet i år vid tiden omkring den 15 mars tryggt kan sägas hava varit minst två eller tre veckor före vad som eljest plägat vara vanligt. Mången gjorde sig ock på grund härav den förhoppningen, att Riksdagen i år skulle kunna avslutas inom den tid, som grundlagen förutsätter som den normala, eller att man åtminstone under Riksdagens senaste veckor ej skulle behöva på nytt genomleva den lagstiftning på lösa boliner, som uppstår, då en mängd stora och viktiga ärenden pressas fram till avgörande utan att *någon* möjlighet finnes för Riksdagens ledamöter att noggrant pröva och omsorgsfullt överväga *alla* de förslag, som underställas deras votum.

Det är emellertid nu uppenbart, att, trots alla bemödanden från Riksdagens sida, årets riksdag har att motse ej blott en avsevärd förlängning utöver den 15 maj utan ock — och detta synbarligen mer än någon föregående — en anhopning i sista timman av stora ärenden, som den enskilde riksdagsmannen omöjligen kan hinna ens nödortfigt granska. Detta sakförhållande beror på mängden av regeringspropositioner, som avlämnats under senaste tiden. Jag skall i det avseendet anföra några belysande siffror. Om jag som utgångspunkt väljer den dag, som enligt min och mångas uppfattning vore en lämplig tidpunkt, före vilken alla *ordinära* regeringspropositioner borde vara avlämnade, nämligen den 1 april, så ställa sig förhållandena på följande sätt.

Efter den 1 april och intill denna dag hava avlämnats 127 regeringspropositioner. Enligt beräkning, jag låtit verkställa, upptaga dessa tillsammans 3,649 trycksidor. Läggas till dessa kommittébetänkanden, myndigheters utlåtanden o. s. v., berörande i propositionerna avhandlade ärenden, så stiger antalet sidor med åtskilliga tusen. Bland de under samma tid avlämnade propositionerna, beröra flera mycket svårlösta och viktiga spörsmål, som var för sig tarva rätt mycken tid för utskottsbehandling. Jag erinrar i det avseendet, att de olika utskotten fått efter den 1 april mottaga följande större ärenden:

Konstitutionsutskottet: ändringar i kommunalförfattningarna (294 sidor);

Statsutskottet: löneroglering för hospitalsläkarna, tjänstemän vid meteorologiska centralanstalten, patent- och registreringsverket

Interpellation.
(Forts.)

(98 sidor), lärarinnor vid vissa enskilda läroanstalter, tjänstemän vid tullverket, omorganisation av folkskoleseminarierna (180 sidor) och av folkskoleinspektionen (151 sidor), skolöverstyrelsen (228 sidor), inrättande av en statens tryckeriexpedition, byggnads- och reparationsfrågor rörande nationalmuseum, högre lärarinneseminarium, nytt folkskoleseminarium i lund, riddarholmskyrkan, gamla riksdagshuset, ny zoologisk institution i Lund, nytt hospital i Strängnäs, ökad malmbrytning, Södertelje kanal, rätt till pension för vissa järnvägstjänstemän, utdelning av medel till nykterhetens befrämjande m. fl.;

Bevillningsutskottet: kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörelse från beroende av rusdryckshanteringen (181 sidor), arvsskatten, stämpelavgiften (158 sidor), ändringar i taxeringsförordningen (141 sidor) jämte åtskilliga andra ändringar i skattelagarna.

Lagutskottet: spionerilagen, slakthuslagen, internering av alkoholister (142 sidor), apoteksvarustadgan, lag angående oriktig ursprungsbeteckning m. fl.;

Jordbruksutskottet: upplåtelse av egnahemslägenheter, odlingslägenheter å kronopark, Svalöv, statsstuteri å Ottenby, Flyinge hingstdepå och Strömsholms hingstdepå, veterinärhögskolan (145 sidor), lönereglering för tjänstemän vid statens hydrografiska byrå m. fl.

Erinras bör därjämte, att omedelbart efter påskferierna, men före den 1 april, Riksdagen möttes med åtskilliga propositioner, bl. a. det stora folkpensioneringsförslaget, vilka ej medtagits i denna uppräknig.

Lägges till dessa större ärenden den mängd av mindre sådana, som även de taga sin tid, så torde man finna, att regeringen på kortare tid än en månad förelagt Riksdagen ett arbetsprogram, som ännu för ett årtionde sedan skulle ha ansetts betungande, om det fördelats på *en hel riksdag*.

Följden har ock blivit — det kan ej bestridas — att vi nu kommit in i en period, där lagstiftningsarbetet håller på att taga en högst betänkelig utveckling. Av omständigheterna pressas Riksdagen att bedriva sitt arbete under högsta möjliga forcering. Riksdagstiden kan ej utsträckas i det oändliga — det förbjuder hänsynen såväl till de många ledamöter i en ringa ekonomisk ställning inom denna kammare, för vilka ett kvarblivande i huvudstaden utan arvode innebär en alltför betungande uppoffring, som ock de många, vilkas borgerliga näring ej medger en bortovaro från hemmet huru länge som helst. Det blir under denna arbetshets föga eller ingen möjlighet ens för den arbetssammaste att medhinnna, vad som dock ej för mången torde kännas som en samvetssak, nämligen att så sätta sig in i varje fråga, att man icke behöver deltaga i dess avgörande utan att ha

bildat sig en på omsorgsfull prövning grundad mening angående densamma.

I längden måste ett sådant tillstånd, då Riksdagen ser sig tvungen att avgöra stora samhällsangelägenheter utan tillräckligt överbäggande, då viktiga ärenden klubbas genom under allmän trötthet, bli va rent ohållbart, och man borde på alla håll kunna vara ense om, att man till varje pris måste åstadkomma betryggande åtgärder för att tillförsäkra våra lagstiftare möjligheten till omsorgsfull granskning och noggrann prövning av alla de ärenden, i vilka de å landets vägnar hava att träffa ett avgörande.

Det är ej min avsikt att här ingå på några funderingar, om vilka åtgärder, som lämpligen skulle kunna vidtagas för undanröjande av de anmärkta missförhållandena. Förmodligen skall ett mera ingående överbäggande giva vid handen, att sådana åtgärder påkallas från både Regeringens och Riksdagens sida. Då emellertid ett yttrande, som herr statsministern för några dagar sedan fälde i Första kammaren, giver anledning till den förmodan, att en förändring i berörda avseende ej står att vinna genom en begränsning från regeringens sida av dess arbetsprogram, synes det mig nödvändigt, att man tager under snar och allvarlig omprövning, huru man skall råda bot på de alltmer tilltagande missförhållanden, som jag här berört.

På grund av det ovan anförda vågar jag utbedja mig kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få framställa följande spörsmål:

1:o) Finner icke regeringen den under de senaste riksdagarna, och särskilt i år, praktiserade ordningen att till de sista veckorna av den tid Riksdagen normalt borde vara samlad, anhopa en mängd omfattande och viktiga regeringspropositioner olämplig?

2:o) Om så är, vilka åtgärder ämnar regeringen vidtaga för att för framtiden medverka till ett tillgodoseende av Riksdagens rätt och plikt att omsorgsfullt granska och noggrant överbäggande varje på dess prövning ankommande spörsmål?

Herr Rydén's berörda anhållan bordlades på begäran.

§ 8.

Vidare avgavs en motion av herrar *Tengdahl* och *Liljedahl* om höjning av riksdagsmännens arvoden.

Jämväl denna motion, som erhöi ordningsnumret 356, bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 58, i anledning av väckt motion om utarbetande och framläggande av förslag till ändrade bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap;

nr 59, i anledning av justitieombudsmannens framställning till Riksdagen angående vidtagande av åtgärder för ernående av snabbare rättskipning i högsta domstolen;

nr 60, i anledning av väckta motioner om dels ändring av 24 kap. 3 § strafflagen, dels ock skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om inskränkning i rätten att plocka skogsbär å annans mark;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande bestämmelser om vågar; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15—23 och 30 §§ i 8 kap. strafflagen, lag, innefattande vissa bestämmelser till skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar, lag, innefattande ändring i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken, samt lag angående ändrad lydelse av förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 78, med anledning av remiss från kamrarna av Kungl. Maj:ts proposition nr 217 angående anstånd med likviderande av förfallen skuld å statslån till Sala—Gysinge—Gävle järnvägsaktiebolag;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till överenskommelse mellan Svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående ökad malmbrytning inom Kirunavara och Gellivare malmfält samt en i ämnet väckt motion;

nr 80, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till undersökning angående vattenförhållandena inom Stora Lule älvs vattenområde samt dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rullande materiel för malmtransport, reglering av Stora Lule älvs vattensystem ovanför Porjus och förstärkning av kraftledningen Porjus-Gellivare-Kiruna ävensom en i hithörande ämne väckt motion; och

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående

anordnande av dräneringsledning och elektrisk strömledning för statsinstitutionerna å nordvästra Djurgården;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 39, i anledning av väckt motion om ändring i 7 §, 2:o)
b) förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m, samt
nr 40, i anledning av väckt motion om ändring av 3 § b)
förordningen angående bevillning av fast egendom samt av inkomst;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 35, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 36, angående avgifterna för prenumeration å riksdagstrycket;

lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående anmälan till domstol om avbetalning å in-tecknat skuldebrev; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av väckt motion om anslag till tryckning av vissa handlingar rörande de svenska statsdomänernas historia;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Ebbaröd nr 1 och 5 i Kristianstads län;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Halleby nr 1 med Jörland nr 1 och Åker nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra hospitalshemmanet Hospitalsgården nr 1 i Skaraborgs län;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Holmesberg nr 1 jämte Eneboda nr 1, en utjord, i Jönköpings län;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ramdala nr 10 i Blekinge län;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Böke nr 1 i Kalmar län;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Botilstorp nr 1 Södergård i Jönköpings län;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående

upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Botilstorp nr 2 Norrgård med underlydande i Jönköpings län;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den till förra militiebostället Åsaka nr 4 Tomten hörande lägenheten Pipartomten i Älvsborgs län;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Herresätter nr 1 i Östergötlands län;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra kronofogdebostället Hög-sjöryr nr 1 och 2 i Älvsborgs län;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av två områden från förra militiebostället Ubbetorp nr 1 i Östergötlands län;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Kyrkeby nr 1 Övergård i Göteborgs och Bohus län;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Gettnabo nr 1 med underlydande i Kalmar län;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av ett område från förra militiebostället Arrie nr 10, 12 och 22 i Malmöhus län;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra ryttmästarebostället Håslöv nr 10 och 12 samt förra trumslagarebostället Håslöv nr 3 och 7 i Kristianstads län;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra regementschefsbostället Frövi nr 1, 2 och 3 med Berga nr 1 och Östankil nr 1 i Västmanlands län; och

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Dalby församling av visst område av lotten nr 1 av Dalby kungsgård i Malmöhus län.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Molin* i Dombäcksmark under 4 dagar fr. o. m. den 27 april.
 » *Beckman* i Linköping.. » 2 » » » 29 »
 » *Byström*..... » den 28 april.
 » *Gustafsson* i Örebro..... » 3 dagar fr. o. m. den 28 april.
 » *Gustafsson* i Brånsta. ... » 5 » » » 28 »

herr <i>Törnblom</i>	»	3 dagar fr. o. m. den 30 april.
» <i>Nilsson</i> i Kabbarp	»	5 » » » 29 » och
» <i>Engqvist</i>	»	5 » » » 30 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,21 e. m.

In fidem

Per Crowvall.

Tisdagen den 29 april.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 22 och den 23 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet *Stenström* avlämnade:

dels Kungl. Maj:ts skrivelse angående återkallande av propositionen nr 234, angående anordnande av utvidgad statskontroll å fartygs sjövärdighet m. m.;

dels ock Kungl. Maj:ts propositioner:

angående användande av överskott i den s. k. djurgårdskassan till vissa reparationsarbeten vid Ulriksdals och Drottningholms slott;

angående anslag till inköp för postverkets räkning av en tomt i Linköping;

angående understöd åt bergsprängarförmannen Karl August Lundgrens änka och minderåriga barn;

angående ändring av grunderna för pensionering av äldre barnmorskor;

angående disposition av vissa delar av förra militebostället Rinkaby nr 17 och 22 i Kristianstads län;

med förslag till lag angående vård av enskildes skogar på Öland; och

med förslag till förordning angående den skogvårdsstyrelse åliggande verksamhet på Öland.

Såväl skrivelsen som propositionerna blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Svar å interpellation.

Ordet lämnades härefter till chefen för justitiedepartementet herr statsrådet Sandström, som anförde: Herr talman! Med kammarens medgivande har herr Widlund — under hänvisning till vissa missförhållanden, som enligt hans mening gjort sig gällande i ett vid krigsdomstolarna handlagt mål mot en ledamot av denna kammare — till mig framställt följande spörsmål:

1:o) Kan det emotses, att vid omarbetning av krigslagarna dessa avfattas så, att dylika för det allmänna rättsmedvetandet upprörande missförhållanden i det militära bestraffningsväsendet förekommas? och

2:o) När kan nytt förslag till krigslagstiftning förväntas bli framlagt för Riksdagen?

Jag läser icke behöva lämna någon mera ingående redogörelse för vad som förekommit i det åsyftade målet, utan vill här endast erinra därom, att åtalet närmast rörde försummelse från den tilltalades sida att inställa sig vid ett sammanträde, som enligt utfärdad kallelse skulle hållas med den av regementschefen tillsatta undersökningskommissionen vid Vaxholms kustartilleriregemente. Målet fick, såsom av interpellanten framhållits, en något olika utgång i underrätten och de bägge högre instanserna. I underrätten, där den tilltalade ansågs hava felat därutinnan, att han icke åttlytt den utfärdade kallelsen till sammanträdet, dömdes han jämlikt 85 § i strafflagen för krigsmakten, vilket lagrum stadgar straff för underlåtenhet att fullgöra förmans i tjänsten givna befallning, att undergå disciplinstraff av vaktarrest i sex dagar. I krigshovrätten, vars utslag sedermera efter förd klagan fastställdes av högsta domstolen, ansågs åter icke, att något brott mot krigslydnaden förelegat. Däremot ansåg man, att den tilltalade gjort sig skyldig till vårdslöshet, försummelse och oförstånd i fullgörande av sina tjänsteplikter, då han uteblivit från den nämnda tjänsteförrättningen utan att hava utverkat sig permission från densamma, och dömdes honom jämlikt 144 § i strafflagen för krigsmakten till vaktarrest under bevakning i tolv dagar.

Sistnämnda lagrum har följande lydelse: »Visar krigsman vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i fullgörande av de tjänsteplikter, som honom, efter reglementen eller andra allmänna författningar, instruktioner eller särskilda föreskrifter, åligga eller av förhållandenas beskaffenhet påkallas, och är ej i denna eller annan lag å förseelsen särskilt ansvar satt; belägges den brottslige med disciplinstraff. Finnes förbrytelsen vara av svårare beskaffenhet, än att den kan anses vara med disciplinstraff försonad; då skall den brottslige dömas till fängelse i högst sex månader eller mistning av ämbete eller tjänst på viss tid. Förekomma synnerligen försvarande omständigheter;

må, om den brottslige är officer eller underofficer, dömas till avsättning, och, om han hörer till manskapet, tiden för fängelsestraffet höjas till två år.»

Svar å interpellation.

(Forts.)

Det tillkommer mig icke att ingå i någon prövning rörande riktigheten av den rättstillämpning, som fått sitt uttryck i de olika domstolarnes utslag i förevarande fall. Att, såsom här varit förhållandet, olika meningar understundom göra sig gällande i de olika instanserna i fråga om de bestämmelser i lagen, som i ett särskilt fall skola tillämpas, är ju icke någon enstaka företeelse utan förekommer, såsom var och en vet, ganska ofta. Detta är något, som aldrig helt och hållet kan undvikas, ty det möter naturligtvis ofta stora svårigheter, att tillämpa lagens mera allmänt avfattade bestämmelser på de i verkligheten förekommande fallen med deras många olika skiftningar. I regel är det nämligen nödvändigt att giva lagen en sådan avfattning, att ett flertal förseelser med i huvudsak gemensamma kännetecken sammanföras under ett och samma rättsbud. Å andra sidan böra naturligtvis lagens bestämmelser hava en så tydlig form, som praktiskt låter sig genomföra, så att icke, till men för rättssäkerheten, tillämpningen av den gällande rätten blir onödigt försvårad. Vad krigslagstiftningen angår, har betydelsen därav redan framhållits i den skrivelse 1901 års riksdag avlät angående krigslagstiftningen. Där betonades nämligen särskilt vikten därav, att bestämmelserna i strafflagen för krigsmakten erhålla nödig bestämdhet och tydlighet i synnerhet i fråga om brottens kvalifikationer, så att lagens tillämpning icke utsträcker längre än det givna ändamålet — upprätthållande av ordning och disciplin inom krigsmakten — fordrar. I detta syfte har även krigslagstiftningskommittén utslutit åtskilliga bestämmelser i nu gällande lag eller ersatt dem med andra, som icke äga lika stor tänjbarhet. Vid den granskning av lagen, som företagits inom justitiedepartementet, hava ytterligare ändringar i samma riktning blivit vidtagna.

Den ärade interpellanten har även ansett, att straffmätningen i det av honom åsyftade målet förtjänade en särskild uppmärksamhet och yttrar därom, att det förefölle honom som om en betydande disproportion vore för handen beträffande brott och straff i detta mål i jämförelse med det straff, som ådömts i två andra mål, i vilka officerare varit tilltalade. Beträffande sistnämnda två mål vill jag till en början erinra därom, att i dem bägge, på samma sätt som i målet mot riksdagsmannen Martin, 114 § i strafflagen för krigsmakten kommit till tillämpning. Detta lagrum, som innehåller straff för överträdelse av de många olika reglementen, instruktioner och andra föreskrifter, som gälla inom krigsmakten, är enligt sakens natur tillämpligt på en mångfald sins emellan mycket olikartade tjänsteförseelser. Den strafflatitud, paragrafen upptagar, sträcker sig också från det lägsta disciplinstraffet till fängelse i två år. Utan att på något sätt

Swav å interpellation.
(Forts.)

ingå på frågan om riktigheten av straffmätningen i de av interpellanten anförda fallen, varom det icke tillhör mig att fälla något omdöme, vill jag blott erinra, att de förseelser, som kunna göras till föremål för bestraffning enligt denna §, kunna vara till sin karaktär så skiljaktiga och till sin straffbarhet så beroende av de speciella omständigheterna i varje fall, att en jämförelse dem emellan är synnerligen vanskligen och lätteligen blir mer eller mindre vilseledande. Det är emellertid uppenbart, att *möjligheten* för en ojämn straffmätning är i särskild grad företintlig, när det, såsom här varit fallet, gäller tillämpning av ett lagstadgande, som omfattar en mängd förseelser av den mest skiftande art, och som innehåller en ganska vid strafflatitud, inom vilken domstolen har att efter omständigheterna i det särskilda fallet utmäta straffet. *Härutinnan* kan emellertid ingen ändring vinnas genom ny lagstiftning. Beträffande militära ämbets- och tjänstemän innefattar 144 § i strafflagen för krigsmakten i huvudsak ett upprepande av de i allmänna strafflagens 25 kapitel upptagna straffbestämmelser för ämbets- och tjänstemän i allmänhet i motsvarande fall. Och likasom dessa bestämmelser äro oundgängliga i den allmänna strafflagen, så kan ej heller en militär strafflag undvara ett lagbud, som innebär, att överträdelse av de olika reglementen och andra föreskrifter, som gälla inom krigsmakten, skall göras till föremål för bestraffning även i andra fall än dem, som särskilt kunna upptagas i strafflagen. Att ett stadgande av väsentligen samma innehåll som 144 § i nuvarande strafflag för krigsmakten måste ingå även i den nya lagstiftningen, ligger sålunda i sakens natur.

Det enda sätt, varpå man genom lagstiftning kan bereda någon garanti för att vid bedömandet av militära förseelser straffmätningen skall verkställas med största möjliga insiktsfullhet och rättvisa, är genom att tillse, att de militära domstolarna få en i möjligaste mån betryggande sammansättning. Detta utgör också ett av det nya lagförslagets huvudsyften. Genom förstärkandet av det rättsbildade elementet i krigsdomstolarna och genom införandet av ur rättssäkerhetens synpunkt mera betryggande former för utövandet av militärbefälets disciplinära domsrätt torde den blivande krigslagstiftningen komma att utöva en betydande verkan till åstadkommande av mera tillfredsställande förhållanden i fråga om så väl straffmätningen som den militära rättskipningen över huvud.

Med vad jag nu anført, torde jag hava besvarat den första av de utav interpellanten framställda frågorna. Vad därefter angår interpellantens andra spörsmål, när nytt förslag till krigslagstiftningen kan väntas bliva framlagt för Riksdagen, har jag endast att meddela, att det är regeringens avsikt att dessa lagförslag, som under instundande sommar och höst komma att undergå granskning i lagrådet, skola föreläggas 1914 års riksdag.

Vidara yttrade:

Svar å interpellation.

(Forts.)

Herr Widlund: Herr talman! Jag har att till justitieministern framföra mitt tack för vänligheten att så uttömmande besvara min interpellation. Jag finner i detta svar ett visst tillmötesgående liksom också ett erkännande av att de synpunkter, som framkommit i interpellationen, varit i viss mån riktiga.

Jag skulle således i stort sett kunna känna mig tillfredsställd. Men om det är möjligt, att några synpunkter från min sida skulle kunna göra sig gällande vid slutbehandlingen av de ifrågasvarande krigslagarna, skulle jag vara tacksam att få framhålla några sådana.

Det är ju klart, att dessa tre fall, som särskilt berördes i min interpellation, icke äro de enda, som kunna giva anledning till en interpellation. Man har nämligen under årens lopp allt mer och mer kommit underfund med att rättskipningen på det militära området icke är sådan, som den borde vara. Det är en annan tidsanda nu än fordomdags.

En synpunkt, som bör i den nya krigslagstiftningen komma mycket starkt till sin rätt, är, att man bör mer än hittills jämnställa denna krigslagstiftning med den civila lagstiftningen på likartade områden. Dessa krigslagar äro i huvudsak sådana, att de, med den anda som nu genomgår dem, endast borde gälla i krigstid men icke under fredstid. Det är väl räddhågan för att man icke skulle kunna upprätthålla en nödvändig disciplin, som tagit sig ett alltför starkt uttryck i de nuvarande krigslagarna. Det bör emellertid lämnas ett något större rum för den allmänanda, som bör komma till synes även vid behandlingen av de mål, som skola avgöras enligt krigslagarne och av krigsdomstol.

En synpunkt, som enligt min åsikt bör vara mera markerad i de nya krigslagarne och som fått ett mycket tydligt uttryck i den straffrättskipning, varom fallet Martin talar, är, att en grundlig utredning nödvändigt bör företagas före avgörandet av ett mål och icke endast ett konstaterande av att ett fel blivit begånget, som kan falla under krigslag.

Man bör naturligtvis även då det gäller straff, utdömda efter krigslagarna, utfundera, efterhöra och se till, vilka orsakerna varit till den eller de förseelser, varom det kan vara fråga. Här finnes ett par synpunkter att hålla sig till vid fallet Martin. Framför allt är då att märka det rätta eller orätta i kapten Brogrens första framställning angående hans rätt och skyldighet att permittera Martin. Det har, såvitt jag kunnat studera utslagen i alla tre instanserna rätt, icke kommit till synes. Det har icke blivit klart utrett, om kapten Brogren haft rätt eller skyldighet att permittera eller neka permission. Likaså är det med en annan sak. Vi veta, varför Martin fick straffet eller hur förseelsen kom till. Det var ursprungligen beroende på att anteckning skedde i en

Svar å interpellation.
(Forts.)

permissionsjournal, som var felaktig eller utdömd. Det skulle ha varit en annan permissionsjournal med en annan anordning, som skulle innehållit anteckning om den permission han begärde. Han råkade av en tillfällighet, som jag icke nu kan yttra mig om, göra sin permissionsanhållan i en felaktig matrikel, men denna permissionsansökan gick dock fram till kompanichefen. Denne måste ha varnat det fel sergeanten begått. Det gjorde han också men permitterade det oaktat. Givetvis hade han klart för sig, att den permissionsanteckning, varom matrikeln kunde lämna besked, icke var till fyllest för att lämna permission för de angelägenheter, varför Martin begärt permission. När det nu är konstaterat att det oaktat — Martins fel dock icke att förglömma — kaptenen permitterat, då han icke haft rätt därtill, har det dock icke verkställts någon undersökning eller blivit utrett, om kaptenen i det fallet gjort sig skyldig till någon förseelse. Det är något som går igen i alla krigsrättsmål, att en noggrann undersökning icke kommer till stånd, under vilka förhållanden en förseelse begåtts.

Jag åhörde handläggningen av ett krigsrättsmål vid Andra Svea artilleriregemente för någon tid sedan. Målet rörde sig om utbyte av ett par stövlar mot ett par andra. Det var en förhållandevis ringa förseelse; straffet blev också ringa, två dagars vaktarrest. Men icke kunde jag få höra någon förfrågan från rätten, av vad anledning detta utbyte skett, om det varit nödvändigt för bevärningen att göra ett utbyte av stövlar, därför att de behöft halvsulas eller varit obrukbara. Nej, man konstaterade, att han olovligt på dagkonstapelns expedition eller »skrubben», såsom den heter, gjort ett utbyte. Därmed var det konstaterat, att förseelsen var begången. I 184 eller 185 §§ krigslagen är det fastslaget, att en sådan förseelse, utbyte av stövlar, skall bestraffas. Det är också nära på omöjligt för en krigsman att undvika straff för förseelser, som människor med allmän rättsuppfattning anse, att de omöjligt kunna bliva bestraffade för.

Vidare är det en synpunkt, som jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på, och det är rätten för en överordnad att låta en underordnad träda i arrest. Har en människa kommit i arrest för en eller annan förseelse, så kan man vara övertygad, att hon icke kommer att undgå att bliva straffad. En överordnad kan vara irreterad, nervös eller uppretad, då han tilltalar en underordnad, och det slutliga resultatet blir då vanligen, att den underordnade kommer i arrest och får straff. Sådant borde endast ske efter förhör och efter moget övervägande, om förseelsen vore sådan, att den felande skulle träda i arrest. Detta är en mycket viktig synpunkt.

Vidare ha vi dessa tjänsterapporter från de överordnade, som en underordnad icke kan föra talan mot. Om en överordnad anser sig ha anledning att rapportera en person på ett mil-

hare eller hårdare sätt, så blir den rapport, som avgives mot en underlydande, absolut fastslagen som sanningsenlig rapport. Här är, för att övergå till fallet Martin, ett eklatant exempel, som visar, vad som brister i denna rättskipning. Där gick så till, att den man, som var så att säga käreande i målet, satt såsom rättens domare och höll förhöret med sin antagonist. Detta protokoll har visserligen blivit annullerat, men det har varit med vid underrätten, och där ha de uttryck, som den tjänstgörande bataljonschefen behagade nedskriva — — —

Talaren avbröts här av herr talmannen, som anförde: Jag ber att få erinra talaren om skyldigheten att iakttaga bestämmelserna i § 90 regeringsformen.

Herr Widlund fortsatte härefter: Jag skall noga iakttaga dem.

Det är klart, att det icke är riktigt, att en bataljonschef sitter och håller förhör med en underordnad, med vilken han varit i krakel på ett eller annat sätt. Det är sålunda en synpunkt, som bör komma till synes.

Vidare är det i hög grad klandervärt och något som bör ändras, att arbetare vid våra militära verkstäder och militära skeppsvarv äro underkastade krigslagarna. Det är något, som ovillkorligen måste ändras. Likaså bör enligt min mening åklagareinstitutionen bli ändrad, så att den allmänna åklagaren blir mera rättskunnig än vad nu är fallet.

Ja, detta är nu några få synpunkter, som för mig varit talande och avgörande vid denna frågas behandling. Det vore en ofantlig massa att tillägga, men jag skall vid detta tillfälle icke längre upptaga kammarens tid.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades dervid:

till bankoutskottet propositionen med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension m. m.;

till statsutskottet propositionen angående de medel, av vilka pensioner, som jämlikt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension komma att beviljas tjänstemän vid statens vattenfallsverk, skola utgå;

till bevillningsutskottet propositionen med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter; samt

till lagutskottet propositionerna: med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt den 26 maj 1909; och

med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 2, 3, 4 och 7 §§ i förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall av gällande bestämmelser om häradsting.

§ 5.

Vidare föredrogs var efter annan nedannämnda på kammarens bord liggande motioner; och hänvisades därvid:

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 347, av herr *Bengtsson* i Norup *m. fl.*;

nr 348, av herrar *Bengtsson* i Norup och *Hamrin*;

nr 349, av herr *Hildebrand m. fl.*;

nr 350, av herr *Lemke m. fl.*; och

nr 351, av herr *Ingvarsson m. fl.*;

till statsutskottet motionen nr 352, av herrar *Zetterstrand* och *Pettersson* i Södertälje;

till konstitutionsutskottet motionen nr 354, av herr *Hage m. fl.*; samt

till statsutskottet motionen nr 355, av herr *Hansén*.

§ 6.

Efter föredragning härpå av herr *Rydéns* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern få framställa spörsmål angående regeringspropositionernas anhopning vid slutet av riksdagstiden blev denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 7.

Vidare föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herrar *Tengdahls* och *Liljedahls* likaledes på bordet liggande motion nr 356.

§ 8.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 78, med anledning av remiss från kamrarna av Kungl. Maj:ts proposition nr 217 angående anstånd med likviderande av förfallen skuld å statslån till Sala—Gysinge—Gäfle järnvägsaktiebolag, beslöt kammaren att, med bifall till utskottets hemställan, hänvisa ifrågasvarande proposition till bankoutskottet.

§ 9.

Härefter föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 79—81, bevillningsutskottets betänkanden nr 39 och 40, bankoutskottets utlåtanden nr 35 och 36, lagutskottets utlåtande nr 28 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 88—106.

§ 10.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *Christiernson* nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av ett hospital å biskopsbostället Sundby nr 1;

herr *Sandler* nr 358, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökade anslag till folkskoleseminarierna m. m.;

herrar *Bärg* i Katrineholm och *Nilsson* i Hagaby nr 359, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bestämmelser angående rätt till pension för extra ordinarie tjänstemän samt verkstads- och förrådsarbetare vid statens järnvägar m. m.; samt

herr *Hellberg* i Lycksele nr 360 och 361, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till apoteksvarustadga.

Nämnda motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för staden Sala att försälja vissa s. k. tilldelningar och intagor;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hingstbesiktningstvång jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 109, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av tillfälle i vissa fall för Riksdagen att besluta, innan från kronans sida anställes talan om återvinning av fastighet.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lindberg</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 30 april.
» <i>Holmström</i>	» 4 » » » 30 »

herr <i>Kropp</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 30 april,
» <i>Rune</i>	» 4 » » » 30 »
» <i>Persson</i> i Malmö ..	» 2 » » » 2 maj,
» <i>Olofsson</i> i Ävik	» den 2 maj,
» <i>Widlund</i>	» 4 dagar fr. o. m. den 30 april,
» <i>Johanson</i> i Gäre ..	» 4 » » » 30 »
» <i>Borg</i>	» 2 » » » 30 »
» <i>Odqvist</i>	» den 30 april och
» <i>Pålsson</i>	» 3 dagar fr. o. m. den 30 april.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,20 e. m.

In fidem

Per Cronvall